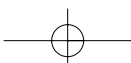
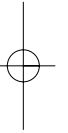
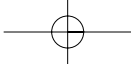

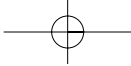
**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Η ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ
ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
*ΚΡΗΤΗΣ***

**Αντιπροσωπευτικές εργασίες μαθητών
Σχολικό έτος 2003 - 2004**

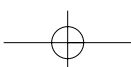
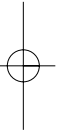
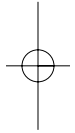

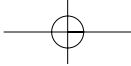

**Η ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ
ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

**ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
*ΚΡΗΤΗΣ***

Σχολικό έτος 2003 - 2004

Υπεύθυνος του φορέα: **Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος,**
Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.,
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Γ' Κ.Π.Σ. της Ευρωπαϊκής Ένωσης
(75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους)

Ενέργεια 2.2.1.: «Αναμόρφωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εκπαιδευτικού υλικού
στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση»

Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.γ.: «Πειραματικά Προγράμματα Εκπαίδευσης»

Τίτλος Έργου: «Διεύρυνση της Ενέλικτης Ζώνης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση»

Επιστημονική υπεύθυνη Έργου: **Δήμητρα Σπυροπούλου**
Μόνιμη Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Ομάδα Έργου

Γιαγκάζογλου Σταύρος, Σύμβουλος του Π.Ι.
(υπεύθυνος περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας)

Καγκά Ευαγγελία, Σύμβουλος του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Αττικής και Κρήτης)

Κοσμίδου Χρυσούλα, Σύμβουλος του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου)

Σιγάλας Γεώργιος, Σύμβουλος του Π.Ι.
(υπεύθυνος περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας)

Σπυροπούλου Δήμητρα, Μόνιμη Πάρεδρος του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Αττικής και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης)

Γαλανοπούλου Αглаΐα, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Ηπείρου και Ιονίων Νήσων)

Γρηγοριάδου Αλεξάνδρα, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Βορείου Αιγαίου)

Καφετζόπουλος Κων/νος, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνος περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας)

Κούτσικος Ηλίας, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνος περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας)

Πολύζος Γεώργιος, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνος περιφέρειας Θεσσαλίας)

Στάππα Ματίνα, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Πελοποννήσου)

Φωσβίνκελ Αννέτε, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι.
(υπεύθυνη περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας)

Ομάδα υποστήριξης του Έργου

Βουτυράκης Ιωάννης, Αποσπασμένος εκπαιδευτικός στο Π.Ι.

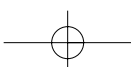
Μπλέσιος Αθανάσιος, Αποσπασμένος εκπαιδευτικός στο Π.Ι.

Νίκα Ελένη, Αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο Π.Ι.

Ρούσσοις Γεώργιος, Αποσπασμένος εκπαιδευτικός στο Π.Ι.

ISBN: 960-407-166-1

Παραγωγή: Χρωμοτύπ Θεσσαλονίκης α.ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πρόλογος Προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.....	7

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΑΓΙΟΝΙΑΣ

Μικροί Αρχαιολόγοι.....	9
Μουσική - Τραγούδι - Χορός.....	11
Τα Αγώνισματα.....	13

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Κόμιξ - Παραμύθι (Ο αντίκτυπος στην παιδική ψυχή).....	15
--	----

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΜΕΛΕΣΩΝ

Συλλαβίζοντας τα άστρα.....	18
-----------------------------	----

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΡΑΚΑ

Ένα παιδί μετράει τ' άστρα.....	29
---------------------------------	----

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΖΕΡΜΙΑΔΩΝ

Οικοσύστημα του Οροπεδίου Λασιθίου.....	34
Οδοιπορικό γνώσης και εμπειρίας μέσα από τα μοναστήρια του Οροπεδίου Λασιθίου.....	38
Ήθη και έθιμα της περιοχής Οροπεδίου Λασιθίου.....	43

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΡΕΘΥΜΝΟΥ

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΑΝ/ΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Τα ψηφιδωτά.....	48
Απολιθώματα. Ταξίδι στην ιστορία της γης.....	53

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΧΑΝΙΩΝ

2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΣΑΜΟΥ

Ελιά και Λάδι..... 55

2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΝΙΩΝ

Το Ενετικό λιμάνι των Χανίων: χθες - σήμερα - αύριο..... 60

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΩΡΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ

Ο τουρισμός στα Σφακιά..... 62

Ο παραδοσιακός οικισμός της Αράδαινας..... 69

Φραγκοκάστελο..... 76

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

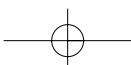
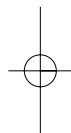
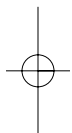
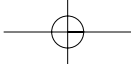
Το Υπ.Ε.Π.Θ., μέσω του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, με την εφαρμογή και την αξιολόγηση του καινοτόμου προγράμματος «Ευέλικτη Ζώνη» σε σχολικές μονάδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, επιδιώκει την υιοθέτηση από τους εκπαιδευτικούς εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης, με σκοπό τη σύνδεση της σχολικής γνώσης με την καθημερινή ζωή και γενικότερα τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος.

Το πρόγραμμα της Ευέλικτης Ζώνης (Ε.Ζ.) βασίζεται στην αναδιάταξη του σχολικού χρόνου, ώστε να διατίθενται δύο ώρες από το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου για τη μελέτη θεμάτων, που παρουσιάζουν γενικότερο ενδιαφέρον, με διαδικασίες συλλογικής διερεύνησης. Παράλληλα η Ε.Ζ. δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή των καινοτομιών που εισάγουν το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο σημερινό σχολείο.

Στο πλαίσιο της δημοσιοποίησης/διάχυσης των αποτελεσμάτων του προγράμματος, πραγματοποιείται η παρούσα έκδοση, στην οποία δημοσιεύονται σχέδια εργασίας που εκπονήθηκαν από μαθητές/τριες σε συνεργασία με τους καθηγητές/τριες τους κατά τη διάρκεια υλοποίησης του πιλοτικού προγράμματος. Η επιλογή του υλικού πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τους κατά τόπους Σχολικούς Συμβούλους, με τα μέλη των Τοπικών Επιτροπών Στήριξης και το μέλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου που ήταν υπεύθυνο στην αντίστοιχη διοικητική περιφέρεια. Το περιεχόμενο του περιοδικού αποτελεί ένα πρωτογενές εκπαιδευτικό υλικό, που θεωρούμε ότι μπορεί να δώσει αφορμή για ανάληψη παρόμοιων πρωτοβουλιών και από άλλα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Θα επιθυμούσαμε, τέλος, να εκφράσουμε τις θερμές ευχαριστίες μας σε όλους τους συντελεστές της παρούσας έκδοσης.

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΑΓΙΟΝΙΑΣ

Τάξη: Διαταξικό

ΘΕΜΑ: «Μικροί Αρχαιολόγοι»

Σχολικό έτος 2003-2004

Κριτήρια επιλογής του θέματος

Το θέμα επιλέχθηκε με αφορμή μια συζήτηση που έγινε σχετικά με τη δημιουργία και τις παραστάσεις των αρχαίων αγγείων στο μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας. Εκφράστηκαν διάφορες απορίες από τους μαθητές, όπως: Πού βρέθηκαν όλα αυτά τα αρχαία αγγεία; Σε ποια μορφή βρέθηκαν; Τι είναι όλα αυτά τα «πήλινα κομματάκια» (ενν. όστρακα) που βρίσκουμε στην επιφάνεια των χωραφιών; Πώς απ' όλα αυτά τα όστρακα μπορούμε να ανασυνθέσουμε ένα αγγείο;

Σκοπός

Βασικός σκοπός του προγράμματος ήταν να αντιληφθούν οι μαθητές τη σημασία των φαινομενικά ευτελών υλικών-αντικειμένων, που ανακαλύπτουν οι αρχαιολόγοι καθώς και πώς από αυτά μπορούν να βγουν πολύτιμα συμπεράσματα για τη ζωή και τις συνήθειες των ανθρώπων περασμένων εποχών.

Στόχοι

- Να μάθουν οι μαθητές να συνεργάζονται αρμονικά μέσα σε μια ομάδα.
- Να μάθουν να δουλεύουν συνεργατικά επιμερίζοντας τις εργασίες τους.
- Να οξυνθεί η παρατηρητικότητά τους και η κριτική τους ικανότητα.
- Να ενημερωθούν σχετικά με το επάγγελμα του αρχαιολόγου και του συντηρητή έργων τέχνης.
- Να εκτιμήσουν τα αρχαία αγγεία τόσο ως έργα τέχνης όσο και ως χρηστικά αντικείμενα.

Δραστηριότητες

Τα παιδιά ξεφύλλισαν βιβλία με εικόνες αρχαίων ελληνικών αγγείων και διέκριναν τα ερυθρόμορφα από τα μελανόμορφα καθώς και διάφορα γνωστά και άγνωστά τους σχήματα αγγείων. Επισκέφτηκαν ένα γειτονικό ελαιώνα και μάζεψαν όστρακα

που βρίσκονταν στην επιφάνεια του εδάφους. Κατόπιν, αφού τα έπλυναν και τα καθάρισαν, τα άφησαν στον ήλιο να στεγνώσουν και τα ταξινόμησαν ανάλογα με το μέρος του αγγείου στο οποίο ανήκαν (βάση, σώμα, λαιμός, χείλος, λαβές). Επίσης, αγοράσαμε πήλινα αγγεία και τα σπάσαμε. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες και κάθε ομάδα ανέλαβε να συγκολλήσει από ένα αγγείο και να το επαναφέρει στην αρχική του μορφή. Τέλος, οι μαθητές ενημερώθηκαν μέσω του διαδικτύου και με σχετικές συζητήσεις με τους καθηγητές τους για την όπτηση, για τις παραστάσεις των αγγείων, για την ενδυμασία των αρχαίων Ελλήνων καθώς και για την Κνωσό και τον Άρθουρ Έβανς.

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα του προγράμματος ήταν πολύ ικανοποιητικά. Οι μαθητές ενδιαφέρθηκαν και ασχολήθηκαν με ενθουσιασμό, ιδιαίτερα με την επιφανειακή έρευνα και τη συγκόλληση των αγγείων, δραστηριότητες κατά κύριο λόγο πρακτικές παρά θεωρητικές. Εκπληκτική ήταν η εξαγωγή συμπερασμάτων από τα παιδιά και η παρατήρηση εκ μέρους τους λεπτομερειών, που σχετίζονταν με την κατασκευή και τη χρήση των αγγείων αλλά και τη λειτουργία του χώρου, στον οποίο βρήκαν τα όστρακα κατά την επιφανειακή έρευνα.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΑΓΙΟΝΙΑΣ**Τάξη: Διαταξικό****ΘΕΜΑ: «Μουσική - Τραγούδι - Χορός»****Σχολικό έτος 2003-2004****Κριτήρια επιλογής του θέματος**

Μετά από διάλογο έγινε φανερό το ζωντανό ενδιαφέρον των μαθητών και των μαθητριών για τη μουσική και την κίνηση, ενώ κρίθηκε σκόπιμο να δοθεί διέξοδος έκφρασης των εφηβικών ανησυχιών τους μέσα από αλληλοσυμπληρούμενες μορφές τέχνης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θεωρήθηκε κατάλληλο πεδίο για την ανάπτυξη της συνεργασίας και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ τους στη βάση μιας διαδικασίας που θα απομάκρυνε τα παιδιά από τα πλαίσια ενός αυστηρού διδασκαλικού προτύπου, θα τα γέμιζε χαρά και θα συντελούσε στην ψυχική και πνευματική τους ωρίμανση. Ακόμα, κάποιες απόπειρες κατά το παρελθόν ορισμένων από αυτά να γράψουν στίχους, τους οποίους παρουσίασαν κατά την οργανωτική φάση του σχεδίου και η στοιχειώδης ενασχόληση κάποιων άλλων με τη μουσική και το χορό αποτέλεσαν βασικά κριτήρια για την επιλογή του θέματος και μια πρώτη πηγή έμπνευσης.

Σκοπός - Στόχοι

Βασικός σκοπός ήταν οι μαθητές και οι μαθήτριες να οδηγηθούν στη δημιουργία ενός άρτιου καλλιτεχνικού συνόλου, που θα τους ωφελήσει πολύπλευρα και θα το υποστηρίξουν με αυτοπεποίθηση.

Επιμέρους στόχοι ήταν:

- να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά την ιδιαιτερότητα του γραπτού λόγου που πρόκειται να επενδυθεί μουσικά,
- να μετάσχουν στη διαδικασία σύνθεσης ενός απλού μουσικού μοτίβου,
- να ανακαλύψουν τον τρόπο με τον οποίο στίχος και μουσική συνδυάζονται, ώστε να επιτευχθεί το αναμενόμενο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα,
- να καταλάβουν πώς ένα τραγούδι συναρμολογείται με τις κατάλληλες χορευτικές κινήσεις, που αναδεικνύουν τη δυναμική του και τέλος
- να επενδύσουν το συγκεκριμένο μουσικό και χορευτικό σχήμα με στοιχεία θεατρικού χαρακτήρα.

Δραστηριότητες

Σε ένα πρώτο στάδιο τα παιδιά συνεργαζόμενα με τους καθηγητές χωρίστηκαν σε

τρεις ομάδες των τεσσάρων ατόμων η καθεμιά, αποφάσισαν το θέμα και τον τίτλο των τριών τραγουδιών και έγραψαν τους στίχους. Ακολούθησε συζήτηση, έγιναν προτάσεις βελτίωσης και τα κείμενα πήραν την τελική τους μορφή. Στη συνέχεια, προχώρησαν στη μουσική επένδυση των στίχων. Μετά από αρκετές δοκιμές οι μαθητές και οι μαθήτριες κατάφεραν να προσαρμόσουν τις φωνητικές τους δυνατότητες στις απαιτήσεις των συγκεκριμένων τραγουδιών, ενώ αμέσως μετά επιλέχθηκαν χορευτικές κινήσεις με έντονη θεατρικότητα. Επόμενο βήμα ήταν η ηχογράφηση των τραγουδιών και η παρουσίασή τους σε CD-ROM. Κατά τη διάρκεια όλων των φάσεων γινόταν λήψη από βιντεοκάμερα. Η επεξεργασία αυτού του οπτικοακουστικού υλικού οδήγησε στην παραγωγή ενός DVD-ROM, στο οποίο αποτυπώνονται οι σκηνές από τις πρόβες και η τελική παρουσίαση.

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα

Αφού ολοκληρώθηκαν τα παραπάνω στάδια και μετά από συζήτηση, τονίστηκε από όλους η απόλυτη επιτυχία του προγράμματος και η επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί. Οι μαθητές και οι μαθήτριες διοχέτευσαν την ενεργητικότητά τους σε μορφές δημιουργίας πρωτόγνωρες για αυτούς, ενώ η ικανοποίηση και το συνακόλουθο αίσθημα πληρότητας οδήγησε καθηγητές και παιδιά στη διαπίστωση ότι το σύγχρονο ελληνικό σχολείο πρέπει να μετεξελιχθεί σε κέντρο διαθεματικής και πολυδιάστατης προσέγγισης της γνώσης.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΑΓΙΟΝΙΑΣ**ΘΕΜΑ: «Τα Αγωνίσματα»****Σχολικό έτος 2003-2004****Κριτήρια επιλογής του θέματος**

Λόγω των επερχόμενων Ολυμπιακών αγώνων του 2004 στη χώρα μας, τα αγωνίσματα και ιδίως τα Ολυμπιακά είναι πιο επίκαιρα από ποτέ και συνεπώς προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών.

Είναι εξάλλου αναγκαίο να δοθεί στους μαθητές από μικρές ηλικίες κίνητρο για τον αθλητισμό, αφού η χώρα μας είναι από τις πρώτες στην Ευρώπη στην παιδική παχυσαρκία, πράγμα που υποδηλώνει την έλλειψη διατροφικής αγωγής και άσκησης από τα παιδιά.

Σκοποί και Στόχοι

- να αγαπήσουν οι μαθητές την άθληση,
- να γίνουν αντιληπτά τα προβλήματα υγείας που προκαλεί η έλλειψη άσκησης,
- να γνωρίσουν οι μαθητές τα αγωνίσματα που υπάρχουν,
- να γνωρίσουν οι μαθητές τα Ολυμπιακά αγωνίσματα,
- να μάθουν τους κανόνες και κανονισμούς σε ορισμένα βασικά αγωνίσματα,
- να κάνουν πρακτική εξάσκηση πάνω σε βασικά αγωνίσματα,
- να ενημερωθούν για την ιστορική εξέλιξη διαφόρων αθλημάτων,
- να ενημερωθούν για την εφαρμογή που έχουν οι νόμοι της Φυσικής πάνω στα αθλήματα,
- να μάθουν οι μαθητές να αναζητούν μόνοι τους πληροφορίες για τα αθλήματα στο διαδίκτυο,
- να αναζητήσουν οι μαθητές πληροφορίες σε διάφορες πηγές.

Δραστηριότητες

- Οι μαθητές ενημερώνονται για τα αθλήματα από την αρχαιότητα έως σήμερα και βλέπουν εικόνες από διάφορα βιβλία, όπου σε παραστάσεις αγγείων της αρχαιότητας φαίνονται διάφορα αθλήματα και ο τρόπος διεξαγωγής τους.
- Οι μαθητές μαθαίνουν τους σημερινούς κανόνες σε μερικά βασικά (και ιδιαίτερα Ολυμπιακά) αθλήματα.
- Γίνεται πρακτική εφαρμογή στη ρίψη σφαίρας, ακοντίου και σε ομαδικά αθλήματα.
- Οι μαθητές ενημερώνονται για τη Φυσική που υπάρχει στα αθλήματα, άλμα επί κο-

ντώ, ακόντιο, σφαίρα και ποδόσφαιρο. Γίνεται ερμηνεία του γιατί και πως η μπάλα αποκτά «φάλτσο», γιατί άλλαξε θέση και τι ρόλο «παίζει» το κέντρο βάρους του ακοντίου, ποια η σημασία της κατασκευής του ακοντίου στον ακοντισμό και το επί κοντώ κ.ά.

- Χωρίζονται σε ομάδες των δύο ατόμων και με τη βοήθεια των καθηγητών τους πλοηγούνται στο διαδίκτυο, αναζητώντας στοιχεία και υλικό. Ταυτόχρονα μαθαίνουν πως να αναζητούν οτιδήποτε τους ενδιαφέρει.
- Γράφουν σύντομα κείμενα για αθλήματα που τους ενδιαφέρουν καθώς και τις εντυπώσεις τους από τις δραστηριότητες που παρακολούθησαν.

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα

Στα πλαίσια του θέματος που διαπραγματευτήκαμε και της διαθεματικής προσέγγισής του αναμέναμε κινητοποίηση των μαθητών και τόνωση του ενδιαφέροντός τους για τον αθλητισμό και τα αθλητικά ιδεώδη. Επίσης να τους δοθεί αιτία και λόγος, ώστε να συνεχίσουν να αθλούνται ως αυριανοί πολίτες.

Όσον αφορά τους βραχυπρόθεσμους στόχους του προγράμματος η επιτυχία ήταν μερική, αφού οι θεωρητικές προσεγγίσεις δεν ενδιέφεραν ιδιαίτερα τα παιδιά, σε αντίθεση με την πρακτική όπου το ενδιαφέρον ήταν μεγάλο. Αναφορικά με τους μακροπρόθεσμους στόχους του προγράμματος ελπίζουμε ότι το μέλλον θα δικαιώσει την επιλογή του θέματός μας.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**Τάξη: Α΄ Τμήμα: 2ο****ΘΕΜΑ: «Κόμιξ - Παραμύθι (Ο αντίκτυπος στην παιδική ψυχή)»****Σχολικό έτος 2003-2004****Υπεύθυνη καθηγήτρια:** Κυριακάκη-Κτιστάκη Δήμητρα, ΠΕ6**Κριτήρια επιλογής του θέματος**

Το βασικό κριτήριο επιλογής του συγκεκριμένου θέματος ήταν το γεγονός ότι το παραμύθι είναι πιο κοντά στην ηλικία των μαθητών της Α΄ τάξης, έχει πρωτότυπο χαρακτήρα και αγγίζει τις συνιστώσες της γλώσσας και της διαθεματικότητας.

Μεθολογικό πλαίσιο

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του προγράμματος έγινε με βάση:

1. Τους σκοπούς και τους στόχους της Ε.Ζ. για το Γυμνάσιο.
2. Τις αρχές και τις μεθόδους Project.

Σκοπός

Να προσδιορίσουμε τον χαρακτήρα και την αξία των παραμυθιών σε αντιδιαστολή με τους σύγχρονους φαντασιακούς χαρακτήρες (υπεράνθρωποι - Superman).

Στόχοι**1. Γνωστικοί**

Οι μαθητές:

- Να γνωρίσουν τον κόσμο των παραμυθιών και τις διαχρονικές ηθικές αξίες.
- Να αντιληφθούν την αξία του λαϊκού παραμυθιού μέσα από ζωντανές αφηγήσεις ηλικιωμένων.
- Να συγκρίνουν τα ελληνικά παραδοσιακά και σύγχρονα παραμύθια με αντίστοιχα των Ευρωπαϊκών χωρών.
- Να υιοθετήσουν «εργαλεία» για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους στην έρευνα και την ελεύθερη έκφραση.

2. Συναισθηματικοί

Οι μαθητές:

- Να ευαισθητοποιηθούν ως προς τις αρνητικές συνέπειες των σύγχρονων φανταστικών ηρώων με τα χαρακτηριστικά του Superman.
- Να αισθανθούν ότι αδρανοποιείται η κρίση και η φαντασία στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους, όταν μετατρέπονται από ενεργητικοί αναγνώστες σε παθητικοί θεατές.

3. Κοινωνικοί

- Η καλλιέργεια υπευθυνότητας των μαθητών.
- Η ευελιξία στη λήψη αποφάσεων.
- Η ανάπτυξη ικανότητας παρέμβασης μέσα στο πλαίσιο ετεροαξιολόγησης των εργασιών των ομάδων.

4. Συμμετοχικοί

- Η ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας.
- Ο σεβασμός στις διαφορετικές απόψεις.
- Η δημιουργική δράση (ετοιμασία θεατρικού δρώμενου από τις ομάδες των μαθητών).

Ενδεικτικές δραστηριότητες

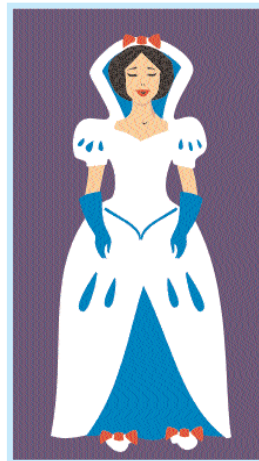
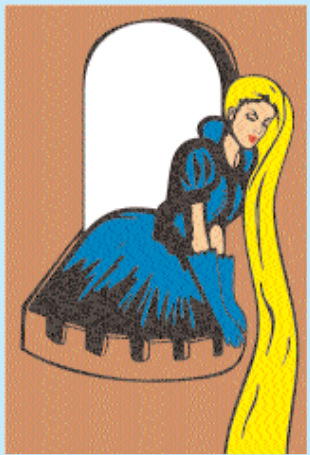
Βασικές μας δραστηριότητες ήταν να χωριστούν οι μαθητές σε ομάδες, να καταγραφούν πληροφορίες και να τις ταξινομήσουν. Αφού έγινε ετεροαξιολόγηση στο έργο των ομάδων από τους ίδιους, οι μαθητές έκαναν μία περίληψη του παραμυθιού η «Πεντάμορφη και το τέρας» και το μετέφρασαν στα Αγγλικά. Στη συνέχεια μελέτησαν Ελληνικά και ξένα παραμύθια και ετοίμασαν ένα θεατρικό δρώμενο με βάση το κείμενο που είχαν ήδη μεταφράσει. Οι μαθητές έγιναν ενδυματολόγοι, συγγραφείς, σκηνοθέτες, ηθοποιοί και έπαιξαν μέσα στην τάξη την «Πεντάμορφη και το τέρας». Όλες αυτές οι δραστηριότητες είχαν σαν αποτέλεσμα να εμπλακούν και άλλες ειδικότητες συναδέλφων καθηγητών, όπως: Φιλολόγοι (Ν.Ε. Γλώσσα, Λογοτεχνία), Ιστορικοί, Καλλιτεχνικών και Τεχνολογίας.

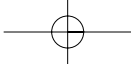
Συμπεράσματα

Αποτέλεσμα και κατάληξη όλης της δημιουργικής σκέψης των μαθητών ήταν ο ελπιδοφόρος επίλογος να ριξουμε όλοι, γονείς και παιδιά, στην πυρά της λήθης τα πρότυπα του Superman και άλλων φανταστικών υπεράνθρωπων και να γυρίσουμε στο παραμύθι που κεντρίζει παραγωγικά τη φαντασία των παιδιών.

Βιβλιογραφία

1. Μαριάνθη Καπλάνογλου, «Παραμυθάδες αυτοί οι πλανήτες».
2. Μαριάνθη Καπλάνογλου, «Πολιτισμική παγκοσμιοποίηση Μια Διήγηση χωρίς... Πλανητάρχες».
3. Μένη Κανατσούλη, «Χιουμοριστικοί χαρακτήρες και τύποι των παιδικών αναγνωσμάτων».
4. Νίκος Μαρουλάκης, «Παραινέσεις σε παραμυθάδες και υπουργούς...!»
5. N. Springer p.98, «Personality and sense of Humor».

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΜΕΛΕΣΩΝ

Τάξη: Γ΄

ΘΕΜΑ: «Συλλαβίζοντας τα άστρα»

Σχολικό έτος 2003-2004

Θεματικές διασυνδέσεις:

Αστρονομία, Μαθηματικά, Φυσική, Λογοτεχνία, Γλώσσα, Ιστορία, Αγγλικά, Μυθολογία, Λαογραφία, Γεωγραφία, Εικαστικές Τέχνες, Πληροφορική.

Υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί:

Συντονίστρια προγράμματος:

ΒΑΡΙΤΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, Αγγλικής φιλολογίας

Συνεργάτες:

ΠΟΛΥΖΩΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, μαθηματικός

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, φιλόλογος

Ηλεκτρονική υποστήριξη / επεξεργασία υλικού:

ΨΑΡΟΥΛΑΚΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ, φιλόλογος, Διευθύντρια Γυμνασίου

Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου

Ανδρεάκη Βαλεντίνα

Ανδριανάκης Ιωάννης

Βανδουλάκη Ηρώ

Βανδουλάκη Μαίρη

Γιαλιτάκη Στέλλα

Δροσουλάκης Γιώργος

Δρουλίσκου Ελευθερία

Ζωγραφιστού Δέσποινα

Καλλέργη Βικτωρία

Κελαράκη Στέλλα

Κουκάκη Μαρία

Λαμπάκης Σταύρος

Μανιώρου Γεωργία

Παντεχάκη Νικολίνα

Παπαδοπούλου Θεοδώρα

Πεχυνάκη Κατερίνα

Σαββάκη Ελευθερία

Σκουλετάκη Έλενα

Σταυρακάκης Γιάννης

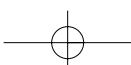
Σταυρακάκης Σταύρος

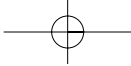
Ταμπακάκη Άννα

Τραπαντάρος Μανώλης

Φιαγκουσάκης Μανώλης Δημ.

Φιαγκουσάκης Μανώλης Εμμ.

Πρόλογος

*Ήλιε μου κοσμογυρευτή, στάσον καμάρωσέ τη
κι όσο μπορείς πιο τρυφερά αχτινοχάιδεψέ τη.*

Κρητική μαντινάδα

Ο ήλιος και τ' αστέρια ασκούσαν πάντα μια γοητεία πάνω στους ανθρώπους και αποτέλεσαν πηγές καλλιτεχνικής έμπνευσης, προβληματισμού και επιστημονικής έρευνας.

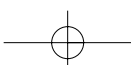
Αν και δεν γνωρίζουμε τι ακριβώς σκέφτονταν οι άνθρωποι πριν από την αυγή της Ιστορίας, ξέρουμε εν τούτοις ότι τα επιτεύγματα της σύγχρονης επιστήμης και τεχνολογίας είχαν της αρχή τους στο απώτερο παρελθόν, στην εποχή που σήμερα μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως την αυγή της αστρονομίας. Την εποχή εκείνη και για δυο χιλιάδες χρόνια, τα μάτια μας, περιορισμένα να βλέπουν μόνο τα λαμπρότερα άστρα της νύχτας, ήταν τα μοναδικά αστρονομικά όργανα που διαθέταμε. Αυτό όμως δεν μας εμπόδισε καθόλου από το να αναρωτιόμαστε και να στοχαζόμαστε για όσα μπορούσαμε να δούμε, ακόμη και για όσα φανταζόμαστε. Κοιτάζοντας το νυχτερινό ουρανό ο άνθρωπος μπορούσε άνετα να φανταστεί ανάμεσα στα άστρα περιγράμματα ζώων, αντικειμένων και μυθικών ηρώων. Δημιούργησε μύθους γύρω από τους περισσότερους αστερισμούς και άστρα και τα ονόμασε ανάλογα. Έμαθε να τα χρησιμοποιεί για να μετρά το χρόνο και να προσανατολίζεται. Αυτή η γνώση μεταφέρθηκε μέχρι σήμερα και αναπτύχθηκε σε επιστήμη.

Κάθε δευτερόλεπτο που περνάει πάνω στη γη γεννιούνται δύο παιδιά, ενώ την ίδια περίοδο γεννιούνται 63.400 νέα άστρα στο Σύμπαν. Αν θέλαμε να μετρήσουμε τον αριθμό των άστρων που υπάρχουν στο Γαλαξία μας χωρίς να κάνουμε τίποτε άλλο 24 ώρες το εικοσιτετράωρο, θα χρειαζόμασταν 3.169 χρόνια.

Τα στοιχεία αυτά με δεκάδες παρόμοια θέματα μας αποκαλύπτουν πόσα έχουμε να μάθουμε ακόμη για το Σύμπαν, μια αναζήτηση φυσικά που έχει αρχίσει από την πρώτη κιόλας στιγμή που οι πρωτόγονοι άνθρωποι περπάτησαν όρθιοι πάνω σ' αυτόν τον πλανήτη. Από τότε άλλωστε ξεκίνησε και η ερωτική μας σχέση με τον ουρανό.

Η Μυθολογία, η Λαογραφία, η Ιστορία, η Θρησκεία, η Λογοτεχνία και οι Εικαστικές Τέχνες, τα Μαθηματικά, η Φυσική, με τις κατάλληλες δραστηριότητες μπορούν να αναδείξουν τις εσωτερικευμένες αναπαραστάσεις των ανθρώπων για τον ήλιο, το φεγγάρι και τα αστέρια, τις εμπνεύσεις και τις αναπαραστάσεις τους στην τέχνη, την άμεση διασύνδεσή τους με τον άνθρωπο, τη συμβολή του ήλιου στην εξοικονόμηση ενέργειας και το ρόλο του στη ζωή του ανθρώπου και της ζωής γενικά.

Η ανάγκη για απόκτηση, κατά το δυνατόν, σφαιρικής γνώσης πάνω στο συγκεκρι-

μένο θέμα μέσω δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στη δημιουργική διασύνδεση και αλληλεπίδραση διαφορετικών επιστημονικών πεδίων, καθώς και η περιέργεια για το τι βρίσκεται έξω, δίπλα και πέρα από τη Γη μας, η ανάγκη να μάθουμε αν υπάρχει κάπου αλλού ζωή στο Σύμπαν, η παρατήρηση ότι ο Ήλιος αποτελεί πηγή ζωής και λόγω της σημασίας του έγινε αντικείμενο λατρείας από πολλούς λαούς, η άποψη ότι τα αστέρια επηρεάζουν την καθημερινή μας ζωή και καθορίζουν το μέλλον μας, μας ώθησε να μελετήσουμε, μέσα σ' ένα συνεργατικό, ομαδικό κλίμα, αυτά τα θέματα, δίνοντας απαντήσεις και λύνοντας απορίες στα πλαίσια του προγράμματος της Ευέλικτης Ζώνης, να προβληματιστούμε και να ερευνήσουμε ένα χώρο μυστηριώδη, γοητευτικό και απόμακρο...

Φάσεις του σχεδίου εργασίας

Α' φάση: Εκκίνηση, σχεδιασμός, στόχοι, ομάδες εργασίας (Διάρκεια 2 δίωρα).

I. 1. Προβληματισμός και ορισμός του θέματος:

Οι μαθητές συζητούν, προβληματίζονται, ανταλλάσσουν ιδέες, εμπειρίες. Ορίζεται το θέμα που πρόκειται να διερευνηθεί, καταγράφονται οι πρώτες ιδέες και γνώσεις για το θέμα, αναζητούνται τα εργαλεία έρευνας, υλικών και πληροφοριών γενικά και οι τρόποι υποστήριξης της έρευνας.

I. 2. Κριτήρια επιλογής του θέματος:

- α) Η γοητεία που ασκούσε και ασκεί από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα η παρατήρηση και εξερεύνηση του έναστρου ουρανού στον άνθρωπο.
- β) Η αντίληψη για την επίδραση των άστρων και των πλανητών στην ανθρώπινη μοίρα (αστρολογία) και η αμφιλεγόμενη άποψη γύρω απ' αυτό.
- γ) Η ανάγκη του ανθρώπου να εξερευνήσει τι βρίσκεται πέρα από τον κόσμο του, για να εξασφαλίσει καλύτερες συνθήκες ζωής στον πλανήτη ή τη διαιώνιση του είδους σε άλλους πλανήτες.
- δ) Η περιέργεια και η ανάγκη του ανθρώπου να γνωρίσει αν υπάρχουν άλλες μορφές ζωής στο σύμπαν.
- ε) Η επάρκεια των μαθητών να εξερευνήσουν το θέμα και να υλοποιήσουν τους στόχους τους.
- στ) Η δυνατότητα να παρατηρήσουν στο νυχτερινό ουρανό, λόγω της μειωμένης στην περιοχή τους φωτορύπανσης, σε σχέση με άλλες περιοχές.
- ζ) Η δυνατότητα εμπλοκής ατόμων του συγγενικού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους τόσο στη συγκέντρωση του υλικού (μαντινάδες, μύθοι, θρύλοι, παραδόσεις) όσο και στην παρατήρηση του νυχτερινού ουρανού.

I. 3. Σχεδιασμός του σχεδίου εργασίας:

Τα παιδιά και οι εκπαιδευτικοί προσανατολίζονται στο θέμα που πρόκειται να μελετήσουν, με προτάσεις, ερωτήσεις διαπιστωτικές, που στόχο έχουν την ανάκληση γνώσεων και προσωπικών εμπειριών σχετικών με το θέμα και με σύντομες δραστηριότητες, όπως καταγραφή λέξεων που σχετίζονται με το θέμα με κυριολεκτική ή μεταφορική σημασία. Καταγράφονται ιδέες, γνώσεις, ερωτήματα και απορίες που αναδύονται και προκαλούν την περιέργεια για δραστηριότητες στην επόμενη φάση και, σε συνεργασία με τους καθηγητές, αποκρυσταλλώνονται οι θεματικές περιοχές του σχεδίου εργασίας που διατυπώνονται σε ένα προσχέδιο δράσης.

Διατυπώνονται οι γενικοί και οι ειδικοί στόχοι και οι δραστηριότητες που τους υλοποιούν.

Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες εργασίας, με βάση τις επιθυμίες των παιδιών. Κάθε ομάδα επιλέγει τη θεματική περιοχή με την οποία θα ασχοληθεί και συντάσσει το δικό της φύλλο εργασίας, με τη μορφή ερωματολογίου, για να διευκολυνθεί στην αναζήτηση, καταγραφή και επεξεργασία του υλικού.

I.4. Γενικοί στόχοι:

- ✓ Να ασκηθούν στον ομαδικό τρόπο διδασκαλίας.
- ✓ Να αναπτύξουν σχέσεις συνεργατικότητας.
- ✓ Να εξοικειωθούν στην αναζήτηση και συγκέντρωση πληροφοριών από ποικίλες πηγές (βιβλιογραφία, διαδίκτυο, προφορικές μαρτυρίες και αφηγήσεις, προσωπική παρατήρηση).
- ✓ Να ασκηθούν στη σύνθεση δεδομένων και στην εξαγωγή συμπερασμάτων.
- ✓ Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους.
- ✓ Να εξασκηθούν στην παρατήρηση, καταγραφή και αξιολόγηση έργων τέχνης που σχετίζονται με το θέμα.
- ✓ Να αναπτύξουν δεξιότητες συγκέντρωσης στοιχείων, σύνταξης, καταγραφής, ταξινόμησης και ερμηνείας προφορικών μαρτυριών.
- ✓ Να εξοικειωθούν με τη χρήση των νέων τεχνολογιών στην αναζήτηση και την παρουσίαση πληροφοριών.

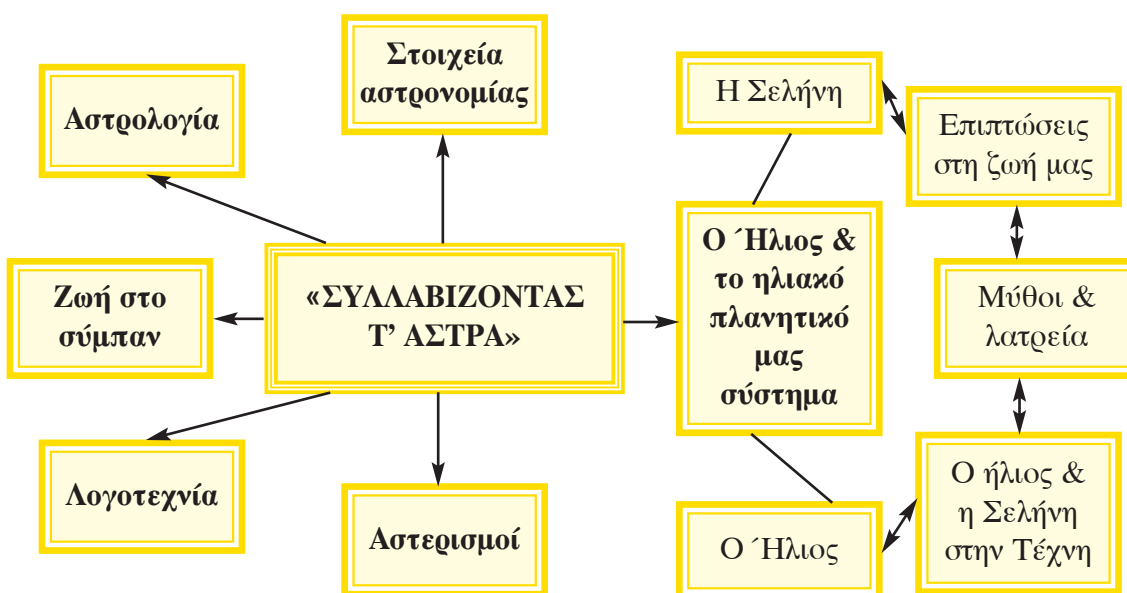
I.5. Ειδικοί στόχοι:

1. Να γνωρίσουν την πορεία του ανθρώπου από τον Δαίδαλο και τον Ίκαρο μέχρι τα σύγχρονα διαστημικά ταξίδια για να κατακτήσει το διάστημα.
2. Να μάθουν να εντοπίζουν τα πιο λαμπρά αστέρια στον ουρανό και να τα αναγνωρίζουν με τα ονόματά τους.
3. Να αναγνωρίζουν στο νυχτερινό ουρανό τους αστερισμούς, ενώνοντας με φανταστικές γραμμές τα άστρα που τους σχηματίζουν.

4. Να κάνουν μετρήσεις και να συνειδητοποιήσουν τη μηδαμινότητα του ανθρώπου στην απεραντοσύνη του σύμπαντος αλλά και το μεγαλείο του ανθρώπου που με τη δύναμη του μυαλού ταξίδεψε, εξερεύνησε και εξερευνά όλο και περισσότερο το διάστημα κατακτώντας και πλουτίζοντας τις γνώσεις του γύρω απ' αυτό.
5. Να διαπιστώσουν την επίδραση του Ήλιου, της Σελήνης και των άστρων στη ζωή πάνω στη γη.

1.6. Ενδεικτικές δραστηριότητες Α' φάσης

A. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

B. ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- ✓ Τι είναι τα άστρα;
- ✓ Πώς γεννιέται και πώς πεθαίνει ένα άστρο;
- ✓ Γιατί λάμπουν τα αστέρια;
- ✓ Γνωρίζουμε πόσα αστέρια υπάρχουν; Μπορεί κανείς να τα μετρήσει;
- ✓ Πότε οι άνθρωποι ανακάλυψαν τι είναι και πού βρίσκονται τα αστέρια;
- ✓ Πώς η επιστήμη μελετά τη φυσική κατάσταση των άστρων;
- ✓ Κινούνται τα άστρα; Πώς μετράμε τις κινήσεις τους;
- ✓ Ποια η διαφορά ανάμεσα στην Αστρονομία και την Αστροφυσική;
- ✓ Αληθεύει ότι ο Ήλιος είναι το κέντρο του σύμπαντος;

- ✓ Πώς γίνεται κάποια άστρα να λάμπουν όλο το χρόνο και άλλα μόνο κάποιες περιόδους;
- ✓ Γιατί να ασχοληθεί κανείς με την αστρονομία;
- ✓ Υπάρχουν πολλά ακόμη ερωτήματα αναπάντητα για τους αστρονόμους; Ποια είναι αυτά; Θα απαντηθούν άραγε στο μέλλον;
- ✓ Τι σχέση έχει η αστρονομία με την αστρολογία;
- ✓ Τι είναι οι πλανήτες, οι γαλαξίες, οι αστερισμοί;
- ✓ Πώς δημιουργήθηκε το σύμπαν;
- ✓ Οι ανακαλύψεις της αστρονομίας είναι ευεργετικές για τον άνθρωπο;
- ✓ Αληθεύει πως ο ήλιος έχει αρχίσει να γερνά και πως θα καταστραφεί η γη; Αν ναι, σε πόσα χρόνια θα συμβεί αυτό;
- ✓ Τι σκέφτονταν οι άνθρωποι για τα άστρα την εποχή που η επιστήμη δεν είχε προχωρήσει ακόμη και δεν γνώριζαν όσα εμείς γνωρίζουμε σήμερα;

Σημ.: Το παραπάνω ερωτηματολόγιο θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει τη βάση μιας συνέντευξης από έναν ειδικό επιστήμονα.

Β' φάση: Υλοποίηση του σχεδίου εργασίας. Διερεύνηση, εμπλουτισμός του θέματος, καταγραφή και σύνθεση πληροφοριών (Διάρκεια: 4 δίωρα).

Οι ομάδες εργασίας με βάση τη θεματική ενότητα που επέλεξε η καθεμιά αναζήτησε και κατέγραψε πληροφορίες, αποθήκευσε εικόνες, έκανε μετρήσεις, συζήτησε και αντάλλαξε εμπειρίες, μοιράστηκε απαντήσεις, έκανε παρατηρήσεις, διαπίστωσε ελλείψεις, διατύπωσε νέα ερωτήματα και ιδέες, αναζήτησε νέες πληροφορίες. Επεξεργάστηκε το υλικό που είχε συγκεντρώσει, συνέθεσε και έγραψε τα τελικά κείμενα, πλαισιώνοντάς τα με τις ανάλογες εικόνες, ετοίμασε την παρουσίασή της στην τάξη.

Ενδεικτικές δραστηριότητες Β' φάσης

1. Στοιχεία αστρονομίας.

Η ομάδα που ασχολήθηκε με το θέμα εντόπισε τα βασικά στάδια ανάπτυξης της επιστήμης της αστρονομίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Κατέγραψε τους κυριότερους εκπροσώπους, τα ονόματά τους, τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν, την επίδραση, τη χρήση και τις επιπτώσεις που είχαν στην κάθε εποχή οι αστρονομικές παρατηρήσεις. Συγκέντρωσε φωτογραφίες των προσώπων, αστρονομικούς χάρτες και όργανα που χρησιμοποιήθηκαν στην αρχαιότητα, το μεσαίωνα και τα νεότερα χρόνια μέχρι σήμερα. Εντόπισε την προσφορά της αρχαίας ελληνικής σκέψης στη γέννηση και εξέλιξη της αστρονομίας.

Στόχος της ομάδας ήταν να δείξει ότι από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια, που οι αστρονόμοι, συχνά και ιερείς, χάρι στην παρατήρηση των άστρων υπολόγιζαν για τους

κυνηγούς πότε θα έχει πανσέληνο για να κυνηγήσουν και για τους γεωργούς πότε άλλαζαν οι εποχές, μέχρι σήμερα που επιστήμονες σχεδιάζουν ταξίδια με δορυφόρους ή διαστημόπλοια και εξερευνούν το διάστημα, η αστρονομία στάθηκε μια επιστήμη ωφέλιμη αλλά και συναρπαστική για τον άνθρωπο.

2. Ο Ήλιος και η σημασία του για τη ζωή στη γη.

Εντόπισαν τη σημασία του Ήλιου για τα φυτά, τις καλλιέργειες, τα ζώα, τον άνθρωπο και γενικά τη ζωή πάνω στη γη καθώς και το ρόλο του ήλιου στη διαμόρφωση του κλίματος. Κατέγραψαν μορφές ενέργειας που χρησιμοποιούνται περισσότερο σήμερα και προβληματίστηκαν σχετικά με τη χρήση της ηλιακής ενέργειας.

Οι **στόχοι** που τέθηκαν ήταν να κατανοήσουν τη σημασία του Ήλιου για περασμένες εποχές και σήμερα, να τη συσχετίσουν με την ευρύτερη κοινωνική, τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη, την παραγωγή και εξοικονόμηση ενέργειας, να κατανοήσουν τη διασύνδεση της χρήσης των μορφών ενέργειας με τη μόλυνση του περιβάλλοντος και να δημιουργήσουν θετική στάση απέναντι στην ηλιακή ενέργεια.

3. Το ηλιακό πλανητικό μας σύστημα.

Η ομάδα μελέτησε τους πλανήτες του ηλιακού μας συστήματος, τη θέση και την κίνησή τους γύρω από τον ήλιο, τα βασικά φυσικά χαρακτηριστικά τους (σύσταση, ύπαρξη ατμόσφαιρας, φωτεινότητα, μάζα, θερμοκρασία κ.λ.π.). Κατέγραψε τους δορυφόρους των πλανητών. Διαπίστωσε ότι τα ονόματα των πλανητών είναι αρχαιοελληνικά και ότι ακόμη και σήμερα η ονομασία τους διατηρείται και στις άλλες γλώσσες.

Στόχοι της ομάδας ήταν να κατανοήσουν ότι εκτός από το δικό μας ηλιακό σύστημα υπάρχουν και άλλοι ήλιοι στο σύμπαν, να συνειδητοποιήσουν τις κινήσεις των πλανητών γύρω από τον ήλιο, να ερμηνεύσουν αστρονομικούς όρους, όπως έκλειψη ήλιου και σελήνης, σύνοδος πλανητών, βροχή διαπτόντων, μετεωρίτες, να συγκρίνουν αποστάσεις και μεγέθη και τέλος να αναγνωρίζουν τους πλανήτες που διακρίνονται με γυμνό μάτι στο νυχτερινό ουρανό.

4. Ο ήλιος, το φεγγάρι και τ' άστρα στη Λογοτεχνία.

Η ομάδα αναζήτησε στην αρχαία (Σαπφώ, ορφικοί ύμνοι) και νεοελληνική (Δημοτική ποίηση, Μ. Πολυδούρη, Γ. Σεφέρης, Ο. Ελύτης, Γ. Ρίτσος, Ν. Βρετάκος, Γ. Υφαντής, Α. Σανουδάκης) καθώς και στην ξένη λογοτεχνία (Νερούντα, Α. Ρεμπώ) και βρήκε ποιήματα που έχουν εμπνευστεί ή αναφέρονται στον ήλιο, το φεγγάρι και τα άστρα. Κατέγραψε επίσης στίχους σύγχρονων τραγουδιών, σχετικούς με το θέμα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η συλλογή και η δημιουργία μαντινάδων, μιας ζωντανής ακόμη παράδοσης στην Κρήτη, που αναφέρονται μεταφορικά ή κυριολεκτικά στον ήλιο, το φεγγάρι και τα άστρα.

Στόχος ήταν να κατανοήσουν τις εσωτερικευμένες παραστάσεις του ανθρώπου για τα ουράνια σώματα, τους συμβολισμούς και τη μεταφορική χρήση των εννοιών και να βιώσουν τα ανάλογα με τους δημιουργούς των ποιημάτων συναισθήματα.

5. Άστρα και αστερισμοί. Ονομασίες. Μύθοι, θρύλοι, παραδόσεις.

Οι μαθητές της ομάδας κατέγραψαν και μελέτησαν τους μύθους που σχετίζονται με τον Ήλιο, τη Σελήνη και τους γνωστότερους πλανήτες και αστερισμούς, κατέγραψαν τα ονόματά τους όπως συναντιούνται στη Μυθολογία, με την αρχαία ονομασία τους, τη λατινική και τη σύγχρονη. Διαπίστωσαν ότι όλοι συνδέονται με την αρχαία ελληνική μυθολογία και μπόρεσαν να κατανοήσουν τις απεικονίσεις πραγματικών στοιχείων σε μυθοπλαστικές αφηγήσεις. Κατέγραψαν επίσης παραδόσεις και θρύλους από σχετική βιβλιογραφία και προφορικές αφηγήσεις.

Στόχοι: Να νιώσουν τη χαρά της δημιουργίας μέσα από τον αφηγηματικό λόγο τον οποίο συνθέτουν και παρουσιάζουν, να γνωρίσουν τις κυριότερες παραδόσεις που σχετίζονται με το φεγγάρι και κάποιους αστερισμούς, να κατανοήσουν τη σημασία των παραδόσεων, να εθιστούν στην πραγματοποίηση προφορικών συνεντεύξεων.

6. Αστρολογία.

Η ομάδα ασχολήθηκε με τους αστερισμούς του ζωδιακού κύκλου, τις ονομασίες και τους σχετικούς μύθους. Κατέγραψε την πορεία της αστρολογίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα και τους λόγους που οι σημερινοί επιστήμονες θεωρούν την αστρολογία ψευδοεπιστήμη.

Στόχοι: Να συνειδητοποιήσουν ότι η αστρολογία στην αρχαιότητα ταυτιζόταν με την αστρονομία και ότι για την εποχή εκείνη η παρατήρηση των άστρων και της πορείας τους στον ουρανό αποτελούσε καθημερινή ανάγκη της επίγειας ζωής ναυτικών, γεωργών και βοσκών. Να κατανοήσουν ότι οι αρχαίοι Έλληνες χαίρονταν την ομορφιά του ουρανού, έβλεπαν τ' αστέρια σαν φίλους και δεν περίμεναν να μάθουν από αυτά τη μοίρα τους ή τη μοίρα του κόσμου. Να προβληματιστούν πάνω στις απόψεις των σύγχρονων επιστημόνων και να διαμορφώσουν άποψη πάνω στο θέμα, ώστε να μην παρασύρονται και να οδηγούνται σε λανθασμένες εκτιμήσεις της πραγματικότητας. Να απολαύσουν τη μυθοπλαστική και αφηγηματική ικανότητα των αρχαίων Ελλήνων, την καθαρότητα της σκέψης τους, τη στενή και ανιδιοτελή σχέση τους με τη φύση.

7. Η λατρεία του Ήλιου και της Σελήνης. Απεικονίσεις στην τέχνη.

Οι μαθητές της ομάδας ασχολήθηκαν με τη λατρεία του Ήλιου και της Σελήνης στην αρχαιότητα, σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους και τόπους. Αναζήτησαν, συγκέντρωσαν και ταξινομήσαν παραστάσεις σχετικές με τον Ήλιο, τη Σελήνη και τα άστρα σε αγγειογραφίες, γλυπτά και νομίσματα.

Δραστηριότητες κοινές για όλες τις ομάδες

8. Η ζωή σε άλλους πλανήτες.

9. Η μοναξιά μας στην απεραντοσύνη του σύμπαντος.

Για να συνειδητοποιήσουν τις τεράστιες αποστάσεις και μεγέθη που υπάρχουν στο σύμπαν, οι μαθητές χρησιμοποίησαν την παρακάτω αναλογική παραστατική εικόνα: Αν εξομοιώσουμε τον ήλιο με ένα πορτοκάλι, η Γη θα έχει το μέγεθος ενός κόκκου άμμου και θα βρίσκεται σε απόσταση 10 m. Ο Δίας, ο μεγαλύτερος πλανήτης, θα έχει το μέγεθος ενός κερασιού και θα βρίσκεται σε απόσταση 70 m. Ο Πλούτωνας, ο πιο μακρινός πλανήτης, θα έχει το μέγεθος ενός πολύ μικρού κόκκου άμμου και θα βρίσκεται σε απόσταση 400 m. Ο πιο κοντινός μας αστέρας, ο εγγύτατος του Κενταύρου, που απέχει 4,3 έτη φωτός, θα έχει το μέγεθος ενός πορτοκαλιού και θα βρίσκεται σε απόσταση 2.688.000, δηλαδή επτά φορές μεγαλύτερη από την απόσταση Γης-Σελήνης, που είναι 384.000 Km.

Γ' φάση: Περάτωση του σχεδίου εργασίας - Παρουσίαση του θέματος - Αξιολόγηση (Διάρκεια 1 δίωρο).

I.1. Παρουσίαση του θέματος:

Αφού ολοκληρώθηκαν οι δραστηριότητες, οι μαθητές σε επίπεδα ομάδων δημιούργησαν τα βιβλία τους με τις θεματικές ενότητες που μελέτησαν. Οι ομάδες εργασίας παρουσίασαν στην τάξη δείγματα της ερευνητικής τους προσπάθειας και ανάρτησαν σε ταμπλό τη συλλογική τους εργασία, με εικόνες, κείμενα και σχόλια σχετικά με τα αποτελέσματα των ερευνών τους.

I.2. Αξιολόγηση:

Γενικές παρατηρήσεις: Τα παιδιά συμμετείχαν ενεργητικά, σχεδόν στο σύνολό τους, συνεργάστηκαν, συζήτησαν, έθεσαν ερωτήματα, επιχειρηματολόγησαν, ανέλαβαν πρωτοβουλίες, αναζήτησαν και ασκήθηκαν να συλλέγουν και να επιλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές, χρησιμοποίησαν την τεχνολογία, εξοικειώθηκαν με τη χρήση του διαδικτύου, τις μηχανές αναζήτησης αλλά και τη θεματική αναζήτηση, εμπλούτισαν το λεξιλόγιό τους, επικοινωνήσαν μεταξύ τους. Κατέγραψαν λαογραφικό υλικό. Ασκήθηκαν να παρατηρούν τον ουρανό. Έμαθαν να αναλύουν και να συνθέτουν ένα θέμα, να ανακεφαλαιώνουν, να οργανώνουν μια παρουσίαση, να αναδημιουργούν σε νέα φόρμα τη γνώση, για να την παρουσιάσουν σε διαφορετικό κοινό με νέους πρωτότυπους και κατάλληλους τρόπους. Βίωσαν τη χαρά της ανακάλυψης της γνώσης και της δημιουργίας.

Χρονοδιάγραμμα: Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε οκτώ δίωρα, από τις 4/12/2003 έως τις 12/2/2004. Αναλυτικότερα, τα δύο πρώτα δίωρα αφιερώθηκαν στην επιλογή του θέματος, την εξακρίνωσή του σε επιμέρους θέματα, τον ορισμό των στόχων, τις μεθόδους προσέγγισης, το χωρισμό της τάξης σε ομάδες, την ανάληψη θέματος από κάθε ομάδα και το σχεδιασμό δράσης. Το 3ο και το 5ο δίωρο, κυρίως στο εργαστήριο Πληροφορικής, αφιερώθηκαν στην αναζήτηση και καταγραφή πληροφοριών, την αποθήκευση εικόνων, την εκτύπωση σημαντικών πληροφοριών για τη δουλειά που απαιτούνταν να γίνει στην τάξη. Στο 4ο δίωρο ταξινομήθηκε το υλικό, έγινε μια πρώτη προσπάθεια σύνθεσης, έλεγχος της ερευνητικής προσπάθειας των ομάδων, διατυπώθηκαν προτάσεις και παρατηρήσεις, προέκυψαν νέα θέματα και απορίες. Μέσα από μια διαδικασία ανατροφοδοτικής ανασκόπησης, εντοπίστηκαν οι ελλείψεις, για να καλυφθούν στο επόμενο δίωρο. Στο 6ο δίωρο έγινε η σύνθεση του υλικού και η οργάνωση της παρουσίασης. Σ' αυτό το στάδιο, που ήταν και το δυσκολότερο, διαπιστώθηκε ότι απαιτούνταν ίσως ένα δίωρο, ακόμη, για να υλοποιηθούν δραστηριότητες που είχαν προκύψει στην πορεία, όπως για παράδειγμα παιχνίδια που θα μπορούσαν όλες οι ομάδες να παίξουν on line στο διαδίκτυο (τοποθέτηση των πλανητών στη θέση τους, τοποθέτηση διαστημικών οργάνων πάνω στη Γη, τη Σελήνη και τους Πλανήτες, τοποθέτηση των δορυφόρων τους στους πλανήτες, μέτρηση βάρους σε άλλους πλανήτες κ.λ.π.) ή να διατυπώσουν ερωτήματα και να πάρουν απαντήσεις.

Κλίμα των ομάδων: Ήταν πολύ καλό. Οι μαθητές συνεργάστηκαν χωρίς προβλήματα τόσο μέσα στην ομάδα όσο και οι ομάδες μεταξύ τους με την ανταλλαγή υλικού, πληροφοριών, ιδεών, απόψεων, κριτικής. Όλες οι ομάδες συμφώνησαν και πρότειναν να παρουσιάσουν την εργασία τους σε όλο το σχολείο και στην ευρύτερη κοινωνία, να την αναρτήσουν στην ιστοσελίδα του σχολείου, να φωτοτυπήσουν όλη την εργασία, από ένα αντίτυπο για τον καθένα.

Βιβλιογραφία:

1. Επιστήμες της γης και του διαστήματος, Εκδοτική Αθηνών
2. Διονύση Σιμόπουλου, Ζωδιακός κύκλος στον αστερισμό των μύθων, Γεωτρόπιο, τ. 194, 2003

Διαδίκτυο:

1. Science & Nature: Space:

- <http://www.bbc.co.uk/science/space/sitemap.shtml>
- http://www.bbc.co.uk/science/space/solarsystem/3d_tour.shtml
- <http://www.bbc.co.uk/science/space/playspace/index.shtml>
- <http://www.bbc.co.uk/science/space/life/index.shtml>
- <http://www.bbc.co.uk/science/space/stars/index.shtml>

2. Η ερασιτεχνική αστρονομία στην Ελλάδα: <http://www.greek-astronomy.com/>
3. Μια εργασία των μαθητών της Α΄ Γυμνασίου των εκπαιδευτηρίων ΠΑΛΛΑΔΙΟ:
<http://www.palladio.edu.gr/Classes/Physics/Projects/Solar/index.htm>:
4. Το βάρος σας σε άλλα ουράνια σώματα του ηλιακού συστήματος: <http://www.palladio.edu.gr/Classes/Physics/Projects/Solar/Weight/Weight.htm>
5. Πλανήτες, Κομήτες, Η αστρονομία στην Αρχαία Ελλάδα, Τηλεσκόπια, Γαλαξίες Πλανητάρια, Αστεροσκοπεία, Αστροναύτες, Μαύρη Τρύπα, Ανδρομέδας(M31) Άρθρα: <http://www.space.idx.gr/>
6. ISS-MIR-Άρης-Αστρονομία-Αφροδίτη-Γαλαξίες-Γη-Δίας-Ήλιος-Κομήτες-Κοσμολογία-Κρόνος-Μαύρες τρύπες-Μετεωρίτες-Νέα από το μέλλον-Πλούτωνας-Σελήνη-Τεχνολογία-Φωτογραφίες: <http://www.startpoint.gr/page.aspxid=683>
7. <http://www.atticskies.8m.com/myths.htm>

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΡΑΚΑ

Τάξη: Β΄ και Γ΄

ΘΕΜΑ: «Ένα παιδί μετράει τ' άστρα»**Σχολικό έτος 2003-2004****Υπεύθυνη καθηγήτρια:** Ζεάκη Κλεοπάτρα

Μαθητές: Βακωνάκη Μαρία, Βακωνάκης Ανδρέας, Βαρδάκης Μιχαήλ,
 Βραχασωπάκη Μαρία, Δασκαλάκη Άρτεμις, Ευθυμίου Ευαγγελία,
 Ζαρκάδας Παντελής, Καδιανάκη Ελένη, Λαμπράκης Δημήτριος,
 Μαργετάκης Γεώργιος, Παξιμαδά Μαρία, Σπιθάκη Ευαγγελία,
 Στειακάκη Κυριακή, Τσατσάκη Αμαλία, Τσικρικωνάκης Γεώργιος.

Εισαγωγή - Κριτήρια επιλογής του θέματος

Στα πλαίσια του προγράμματος της Ευέλικτης Ζώνης στο Γυμνάσιο, οι 15 μαθητές της Β΄ και της Γ΄ τάξης του μικρού σχολείου μας προβληματίστηκαν πάνω στο θέμα που θα ήθελαν να δραστηριοποιηθούν.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προέκυψε γιατί:

- A) η εικόνα του έναστρου ουρανού είναι καθαρή και οικεία στα παιδιά, αφού ζουν σε αγροτικό περιβάλλον. Άλλωστε, στο κοινωνικό περιβάλλον του χωριού οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι διατηρούν την αναφορά στον ουρανό και τα αστέρια.
 - B) το θέμα είναι ήδη και επιστημονικά γνωστό στους μαθητές, της Β΄ και της Γ΄ τάξης, καθώς γίνεται αναφορά στα σχολικά βιβλία της Φυσικής. Επίσης, είναι γνωστό και από τα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας που έχουν διδαχθεί, π.χ. Ομήρου Οδύσσεια, ή διδάσκονται, π.χ. Ευριπίδη «Ελένη», κείμενα στα οποία γίνεται αναφορά στους αστερισμούς. Αλλά και στα βιβλία της Νεοελληνικής Γλώσσας της Β΄ και της Γ΄ τάξης γίνεται αναφορά σε σχετικές ενότητες στα αστέρια και στο Διάστημα.
 - Γ) τα παιδιά θέλησαν στα πλαίσια αυτά να ασχοληθούν με ένα θέμα που δεν θα αναφέρεται σε πρόβλημα, αλλά θα τα κάνει να χαρούν την ομορφιά που υπάρχει γύρω τους και που πολλές φορές θεωρείται αυτονόητη και θα τους επιτρέψει να φανταστούν και να ονειρευτούν.
 - Δ) τέλος το συγκεκριμένο θέμα έδινε τη δυνατότητα διαθεματικής προσέγγισης.
- Ο τίτλος της εργασίας προέκυψε από τους μαθητές που είχαν διαβάσει το λογοτε-

χνικό έργο του Μ. Λουντέμη και θεώρησαν ότι ο τίτλος του είναι κατάλληλος για τη δική τους εργασία, οπότε και τον «δανείστηκαν».

Σκοποί της δραστηριότητας και επιμέρους στόχοι

Σκοπός της εργασίας είναι:

Α. σε γνωστικό επίπεδο:

Οι μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις για το ευρύτερο φυσικό τους περιβάλλον που αντικρίζουν καθημερινά και να εξοικειωθούν -όσο το επιτρέπει η ηλικία τους- με τα επιστημονικά δεδομένα, με τον επιστημονικό τρόπο σκέψης και έρευνας.

Β. σε συναισθηματικό επίπεδο:

Οι μαθητές να γοητευτούν από τη διερεύνηση του απόμακρου Διαστήματος, να θαυμάσουν την τελειότητά του και να συνειδητοποιήσουν την ασημαντότητα του ανθρώπου μέσα στο απέραντο Σύμπαν.

Γ. σε συμμετοχικό επίπεδο:

Οι μαθητές να αποκτήσουν την ικανότητα να συνεργάζονται σε επίπεδο ομάδας και την ικανότητα να επικοινωνούν με στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και την παρουσίαση απόψεων - συμπερασμάτων.

Δ. σε κοινωνικό επίπεδο:

Οι μαθητές να αναπτύξουν την κριτική ικανότητα, να καλλιεργήσουν υπευθυνότητα και να μάθουν να οδηγούνται στην αυτομόρφωση.

Ειδικότερα, μετά το πέρας της εργασίας οι μαθητές θα πρέπει:

- ✓ να γνωρίζουν τη φύση, τον αριθμό, το χρώμα και, γενικά, τα χαρακτηριστικά των άστρων, των αστερισμών, του Γαλαξία, (όσο επιτρέπει η ηλικία τους) και να μπορούν να τα περιγράψουν.
- ✓ Να μπορούν να εντοπίζουν αστερισμούς στο νυχτερινό ουρανό και να τους ονομάζουν.
- ✓ Να γνωρίσουν τον πλούτο των ελληνικών μύθων που συνδέονται με τ' αστέρια και να εκτιμήσουν τη φαντασία των αρχαίων Ελλήνων.
- ✓ Να γνωρίσουν τον πλούτο των λαϊκών παραδόσεων, δοξασιών και τραγουδιών που αφορούν στο θέμα.
- ✓ Να συνειδητοποιήσουν την ποικιλία της λέξης «αστέρια» στη γλώσσα και άρα να καταλάβουν την πολυσημία της νεοελληνικής.
- ✓ Να εξοικειωθούν και να απολαύσουν την λογοτεχνία μας (αρχαία - νέα - δημοτική).
- ✓ Να γοητευτούν από τον απόμακρο κόσμο που μας περιβάλλει.
- ✓ Να γίνουν ικανοί να εντάσσουν τα φαινόμενα σε ευρύτερα σύνολα σχέσεων - ζωής πολιτισμού.
- ✓ Να αποκτήσουν την ικανότητα συλλογής και ταξινόμησης πληροφοριών.
- ✓ Να ασκηθούν σε διαφορετικούς τρόπους διερεύνησης ενός θέματος.
- ✓ Να μάθουν να εργάζονται ομαδικά συνεργατικά.

- ✓ Να απομακρυνθούν από «αστρολογικές» αντιλήψεις, δεισιδαιμονίες και μη επιστημονικές προσεγγίσεις.
- ✓ Να μάθουν να παρατηρούν γύρω τους και να μη θεωρούν τίποτα ως αυτονόητο, συνειδητοποιώντας ότι η περιέργεια του ανθρώπου οδηγεί στη γνώση και την επιστήμη.

Διαθεματική προσέγγιση

Επιστήμες που εμπλέκονται: Φυσική-Αστρονομία, Μαθηματικά, Φιλολογία, Θεολογία, Ιστορία, Πληροφορική, Τεχνολογία.

Πορεία επεξεργασίας του θέματος

1^ο ΣΤΑΔΙΟ: Ευαισθητοποίηση των μαθητών για το θέμα:

- αναφορά στην εμπειρία τους (τι έχουν παρατηρήσει στον νυχτερινό ουρανό)
- αναφορά στην πορεία του Οδυσσέα προς την Ιθάκη με τη βοήθεια των άστρων
- χρήση της λέξης «αστέρι» στην καθημερινή μας γλώσσα
- τραγούδια - μαντινάδες που γνωρίζουν σχετικές με το θέμα
- αναφορά στη σύγχρονη αστρολογία και τα ζώδια

Συμπέρασμα: οι μαθητές αντιλαμβάνονται την πολύμορφη σχέση των αστεριών στην καθημερινή ζωή και κεντρίζεται το ενδιαφέρον τους.

2^ο ΣΤΑΔΙΟ: Προγραμματισμός των επιμέρους δραστηριοτήτων διερεύνησης του θέματος:

- καθορισμός σκοπού και επιμέρους στόχων
- συζήτηση σχετικά με τους τομείς δράσης και την πολυθεματικότητα της εργασίας
- χωρισμός σε ομάδες εργασίας

Το θέμα προκειμένου να μελετηθεί χωρίστηκε σε τομείς προσέγγισης. Έτσι:

1ο δώρο: επιστημονική προσέγγιση

- τι είναι τα αστέρια - οι αστερισμοί - ο Γαλαξίας
- γέννηση - θάνατος αστεριών
- χρώμα - απόσταση - αριθμός - μέγεθος
- τι είναι το «πεφταστέρι»

Αναζήτηση υλικού στα σχολικά εγχειρίδια, στο διαδίκτυο, σε σχετική βιβλιογραφία.

Δραστηριότητα: συγκέντρωση φωτογραφικού υλικού με σχετικές λεζάντες.

2ο δώρο: αστερισμοί

- είδη αστερισμών
- ονόματα- σχετικοί μύθοι
- σχήματα

Δραστηριότητα: συγκέντρωση των μύθων που αφορούν σε βασικούς αστερισμούς και κατασκευή ενός χάρτη του έναστρου ουρανού.

3ο δώρο: Η Αστρονομία ως επιστήμη - σύγκριση με την αστρολογία

- ιστορία αστρονομίας
- οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και οι απόψεις τους για το Σύμπαν
- αστρονομικά όργανα
- η αστρολογία είναι επιστήμη;
- ζώδια - ζωδιακός κύκλος

Δραστηριότητα: συγκέντρωση απόψεων για την πίστη ή όχι σε ζώδια - συγκέντρωση περιοδικών με αστρολογικές προβλέψεις, συζήτηση.

4ο δώρο: θεολογική προσέγγιση

- το αστέρι των Χριστουγέννων
- θρησκευτική πίστη - σχετικά κείμενα
- επιστημονική άποψη
- το «άστρο» ως σύμβολο γενικά

5ο δώρο: λογοτεχνική προσέγγιση

- τα αστέρια κι οι αστερισμοί στην αρχαία και τη νέα ελληνική λογοτεχνία
- η λέξη «αστέρι» και οι σχετικές φράσεις στην καθημερινή γλώσσα

Δραστηριότητα: ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων και αποδελτίωσή τους-αναζήτηση σε λεξικά.

6ο δώρο: λαογραφία

- αντιλήψεις - δοξασίες σχετικά με τ' αστέρια από την αρχαιότητα ως σήμερα
- συγκέντρωση δημοτικών τραγουδιών με θέμα τα άστρα
- σύγχρονα τραγούδια με αυτό το θέμα

Δραστηριότητα: συνέντευξη στην τοπική κοινωνία για τη συγκέντρωση των παραδόσεων αυτών.

7ο δώρο: δημιουργία ερωτηματολογίου για τη σχέση των αστεριών στη ζωή των ανθρώπων και υποβολή του σε ποικίλες ομάδες ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας8ο δώρο: συγκέντρωση των ερωτηματολογίων

- στατιστικά αποτελέσματα
- διεξαγωγή συμπερασμάτων
- συζήτηση

9ο δώρο: ταξινόμηση του υλικού - καταγραφή

10ο δώρο: δημιουργία τραγουδιού από τους μαθητές με το θέμα αυτό ή σχετικό θεατρικό παιχνίδι

11ο δώρο: σύνθεση εργασίας - δημιουργία περιοδικού - κατασκευή σε ξύλινη επιφάνεια του έναστρου με τους βασικούς αστερισμούς

12ο δώρο: αυτοαξιολόγηση - εξαγωγή συμπερασμάτων

13ο δώρο: παρουσίαση της εργασίας από τους μαθητές.

Συμπεράσματα

Μέσα στο πνεύμα της νέας αντίληψης για το σχολείο και τον τρόπο προσέγγισης της γνώσης, η διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Εξάλλου, ο μαθητής παύει να είναι ο παθητικός δέκτης της έτοιμης γνώσης και αναλαμβάνει ενεργό και υπεύθυνο ρόλο στην αναζήτησή της με τον καθηγητή καθοδηγητή και αρωγό στην προσπάθειά του.

Αυτή η νέα πραγματικότητα διαπιστώθηκε κατά την πορεία της εργασίας, όταν οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και δημιουργική σκέψη.

Συνεργάστηκαν σε κλίμα θετικό και σε πνεύμα ομαδοσυνεργατικό, όπως επιβάλλει το πρόγραμμα.

Έδειξαν ιδιαίτερο ζήλο σε δραστηριότητες που απαιτούσαν την έξοδό τους από την τάξη και σε κείνες που απαιτούσαν δεξιότητες.

Το εβδομαδιαίο δώρο οι μαθητές αισθάνονταν ότι υλοποιούσαν κάτι δικό τους και έδειχναν ζήλο και διάθεση να εργαστούν με βάση τα ενδιαφέροντά τους.

Το θέμα, ωστόσο, ήταν μεγάλο και δύσκολο και οι μαθητές το προσέγγισαν από τις πλευρές που τους ενδιέφεραν, κυρίως, και όσο ήταν στην ηλικιακή τους δυνατότητα. Σημασία έχει η προσπάθεια, η πορεία και όχι τόσο το επιστημονικό αποτέλεσμα.

Βιβλιογραφία

1. Φυσική Β΄ και Γ΄ τάξης Γυμνασίου, ΟΕΔΒ.
2. Σ. Θεοδοσίου - Μ. Δανέζης, Τα άστρα και οι μύθοι τους. Δίαυλος, Αθήνα, 1998.
3. R. Kerrod, Το βιβλίο των αστερισμών, μτφ. Ν. Οικονομοπούλου, Κοχλίας 2003.
4. Γ. Ιωάννου, τα δημοτικά μας τραγούδια, εκδ. ταχυδρόμου.
5. Ν. Γ. Πολίτου, εκλογαί από τα τραγούδια του ελλην λαού, εκδ. Βαγιονάκη, 1978.
6. Πληροφορίες από το διαδίκτυο και ειδικά CD-ROM.

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΖΕΡΜΙΑΔΩΝ

**ΘΕΜΑ: «Οικοσύστημα του Οροπεδίου Λασιθίου:
έμφαση στη Βιολογία (χλωρίδα - πανίδα)
και στη διαθεματική μελέτη των διαφόρων υποσυστημάτων»**
Σχολικό έτος 2003-2004

Συντονιστής ομάδας: Ρισσάκης Μιχάλης, Καθ. Πληροφορικής

<p>Επισημάνση του θέματος - Σκοποί</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μελέτη του Βιολογικού υποσυστήματος του Οροπεδίου (Χλωρίδα και Πανίδα) με έμφαση στην απτή εμπειρία. 2. Κατανόηση της διαφορετικότητας των τοπικών ειδών. Εξήγηση λόγω διαφορετικότητας του περιβάλλοντος. Κατανόηση της Βιολογικής έννοιας της Εξέλιξης. 3. Διαθεματική γενίκευση της έννοιας της Εξέλιξης σε άλλα υποσυστήματα (πολιτισμός, γλώσσα, διαχ. ενέργειας, οικονομία). 4. Συζήτηση των αντίστροφων αλλά συμπληρωματικών εννοιών της διαφορετικότητας και της αλληλεπίδρασης. 5. Κατανόηση της Εξέλιξης σαν σχέση / αλληλεπίδραση των υποσυστημάτων με το περιβάλλον τους. 6. Διαθεματική μελέτη των σχέσεων / αλληλοεπιδράσεων των υποσυστημάτων και του ρόλου τους σε περιβάλλον εξέλιξη.
<p>Κριτήρια επιλογής θέματος</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η δυνατότητα απτής μελέτης της τοπικής βιολογίας (φυτό, ζώο). 2. Η δυνατότητα κατανόησης μιας πολύ γενικής έννοιας (Εξέλιξη) μέσω μελέτης ενός πολύ συγκεκριμένου τομέα (Βιολογία). 3. Η μεγάλη διαθεματικότητα της έννοιας της Εξέλιξης. 4. Η δυνατότητα ενιαίας κατανόησης τόσο διαφορετικών συστημάτων. 5. Σχετίζεται με τον τόπο καταγωγής των μαθητών.

	6. Παρέχει ευκαιρίες για την απόκτηση ποικίλων και χρήσιμων γνώσεων σε θέματα σχετικά με την τοπική πανίδα και χλωρίδα.
<p>Στόχοι</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικοί • Γνωστικοί 	<p>Μέσα από την πραγματοποίηση του προγράμματος επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να αναπτύξουν κλίμα συνεργασίας και ομαδικότητας. 2. Να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες, κυρίως όσοι έχουν παθητικό ρόλο στο υπόλοιπο σχολικό πρόγραμμα. 3. Να ασκηθούν στην επικοινωνία με τους μεγαλύτερους μέσα από συνεντεύξεις και άλλες δραστηριότητες. 4. Να συμβάλουν στην ευρύτερη διάδοση πτυχών του Οροπεδίου (βιολογία αλλά και υπόλοιποι τομείς). <ol style="list-style-type: none"> 1. Να αποκτήσουν χρήσιμες γνώσεις σε θέματα που το σχολείο δεν καλύπτει - λόγω δυσκολίας ή γενικότητας - π.χ. βιολογικά μοντέλα εξέλιξης, γενικά μοντέλα συστημάτων κλπ. 2. Να αποκτήσουν γνώσεις σε θέματα που το σχολείο δεν καλύπτει - λόγω τοπικότητας - τοπική βιολογία, καλλιέργειες, πολιτισμός, γλώσσα, οικονομία. 3. Να καλλιεργήσουν γνωστικές δεξιότητες αυτοδύναμης έρευνας με χρήση εργαλείων, όπως το διαδίκτυο, η βιβλιογραφία, οι συνεντεύξεις κλπ. 4. Να καλλιεργήσουν πρακτικές δεξιότητες, όπως είναι η χρήση βιντεοκάμερας ή φωτογραφικής μηχανής. 5. Να ασκηθούν στην ελεύθερη δημιουργική έκφραση (καταγραφή και διατύπωση παρατηρήσεων) και τη δομημένη έκφραση (διατύπωση συμπερασμάτων). 6. Να ασκηθούν στις νέες τεχνολογίες τόσο στο στάδιο της πρώιμης έρευνας, όσο και στη συγκέντρωση, ψηφιοποίηση, επεξεργασία και σύνταξη έντυπου υλικού.
Μέθοδος	Μαθητοκεντρική - Ομαδοσυνεργατική (Ο καθηγητής σε ρόλο καθαρά κατευθυντικό) Διαθεματική - Διεπιστημονική

Υλικά	H/Y Εργαστηρίου - Διαδίκτυο για έρευνα, σαρωτής, SW σύνταξης έντυπου υλικού. Ψηφιακή βιντεοκάμερα, κασετόφωνο, φωτογραφική μηχανή. Βιβλία από σχολικές (ή άλλες) βιβλιοθήκες.
Φάσεις υλοποίησης	<p>Α΄ φάση: Προγραμματισμός</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Επιλογή θέματος 2. Διατύπωση στόχων 3. Προσδιορισμός εμπλεκόμενων 4. Σχεδιασμός δραστηριοτήτων <p>Β΄ φάση: Εφαρμογή - Υλοποίηση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Πρόσκληση ενδιαφέροντος στους μαθητές 2. Προσδιορισμός δραστηριοτήτων: διερεύνηση και εμβάθυνση στα θέματα: α) χλωρίδας, πανίδας, περιβάλλοντος και κλίματος Οροπεδίου, β) γενικότερα της Κρήτης, γ) γενικών γνώσεων οικοσυστημάτων, δ) γενικών γνώσεων στην εξέλιξη. 3. Οργάνωση ομάδων. 4. Προσδιορισμός εργασιών και καθηκόντων ομάδων: περιλαμβάνει την αρχική διερεύνηση και εμβάθυνση στο Διαδίκτυο και στη βιβλιογραφία για όλα τα παραπάνω θέματα και ειδικά εις βάθος μελέτη του θέματος (α) (χλωρίδα, πανίδα, περιβάλλον και κλίμα Οροπεδίου), τη χρήση τοπικής βιβλιογραφίας, συνεντεύξεις με τοπικούς γεωπόνους, επαγγελματίες και πολίτες, όπως και επισκέψεις, εκδρομές και καταγραφή αυτών. 5. Εκτέλεση εργασιών και καθηκόντων. 6. Επικοινωνία ομάδων μεταξύ τους - Συναντήσεις. 7. Επικοινωνία με την τοπική κοινωνία. 8. Εσωτερικές τελικές παρουσιάσεις ομάδων στα επιμέρους θέματα. 9. Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη. 10. Συζήτηση - Πλήρης κατανόηση επιμέρους θεμάτων: οικοσύστημα, περιβάλλον, κλίμα, διαφορετικότητα Οροπεδίου και ειδών. 11. Κατευθυνόμενη μαθητοκεντρική συζήτηση με στόχο τη κατανόηση των εννοιών της Εξέλιξης. 12. Εμβάθυνση - Συμπεράσματα. 13. Διαθεματική γενίκευση της έννοιας της Εξέλιξης σε

	<p>άλλα υποσυστήματα (πολιτισμός, γλώσσα, διαχ. ενέργειας, οικονομία). - Καινούργιες ομάδες ή/και οργάνωση συνεργασίας με γενικότερες ομάδες υποσυστημάτων. - Παρουσίαση συμπερασμάτων.</p> <p>14. Παρουσίαση συμπερασμάτων «βιολογικής» ομάδας. Παρουσιάσεις άλλων ομάδων με έμφαση στην εξέλιξη / επίδραση περιβάλλοντος.</p> <p>15. Εις βάθος διαθεματική συζήτηση.</p> <p>16. Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη.</p> <p>17. Διαθεματική μελέτη των σχέσεων / αλληλοεπιδράσεων των υποσυστημάτων και του ρόλου τους σε περαιτέρω εξέλιξη.</p> <p>18. Δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων σε ηλεκτρονική μορφή.</p> <p>19. Τελικές παρουσιάσεις.</p> <p>Γ' φάση: Παρακολούθηση και αξιολόγηση</p>
<p>Ενδεικτικές δραστηριότητες</p>	<p>Οι μαθητές στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας μπορούν:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να εξοικειωθούν με τη τοπική βιολογία μέσω άμεσης εμπειρίας. 2. Να αποκτήσουν εμπειρία στη διερεύνηση μέσω του διαδικτύου με αφορμή τη διερεύνηση των συγκεκριμένων θεμάτων. 3. Να αποκτήσουν εμπειρία στη διερεύνηση μέσω της βιβλιογραφίας. 4. Να αποκτήσουν εμπειρία στη εκπόνηση συνεντεύξεων με ειδικούς. 5. Να αποκτήσουν γνώσεις στα αναφερόμενα θέματα τοπικής βιολογίας και γενικής οικολογίας, συστημικής και εξέλιξης. 6. Να αποκτήσουν εμπειρία στη χρήση βιντεοκάμερας και ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής και στη ψηφιοποίηση των δεδομένων. 7. Να αποκτήσουν εμπειρία στη ψηφιακή σύνταξη. 8. Να αποκτήσουν εμπειρία στην ομαδοκεντρική εργασία και συνεργασία όσον αφορά το μοίρασμα της διερεύνησης και τη συνεργασία με τις ομάδες υποσυστημάτων.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΖΕΡΜΙΑΔΩΝ

**ΘΕΜΑ: «Οδοιπορικό γνώσης και εμπειρίας
μέσα από τα μοναστήρια του Οροπεδίου Λασιθίου»**

Σχολικό έτος 2003-2004

Συντονιστής ομάδας: Χατζάκης Νεκτάριος, φιλόλογος

<p>Κριτήρια επιλογής θέματος</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Σχετίζεται με τον τόπο καταγωγής των μαθητών. 2. Παρέχει ευκαιρίες για την απόκτηση ποικίλων γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων. 3. Συνδέει το σχολείο με αυθεντικές κοινωνικές καταστάσεις (υπαρκτά προβλήματα μοναστηριών). 4. Φέρνει τους μαθητές σε επαφή με το χώρο της Εκκλησίας με τρόπο γόνιμο και δημιουργικό.
<p>Στόχοι</p> <p>- Κοινωνικοί</p>	<p>Μέσα από την πραγματοποίηση του προγράμματος επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες, κυρίως όσοι έχουν παθητικό ρόλο στο υπόλοιπο σχολικό πρόγραμμα. 2. Να αναπτύξουν κλίμα συνεργασίας και ομαδικότητας. 3. Να επινοήσουν τρόπους αυτοχρηματοδότησης, συνειδητοποιώντας στην πράξη τη σημασία του οικονομικού παράγοντα. 4. Να βρεθούν σε αυθεντικές κοινωνικές καταστάσεις (προβλήματα μοναστηριών) βοηθώντας παράλληλα στην επίλυσή τους. 5. Να ασκηθούν στην επικοινωνία με τους μεγαλύτερους μέσα από συνεντεύξεις και άλλες δραστηριότητες. 6. Να συμβάλουν στην ευρύτερη διάδοση άγνωστων πολιτιστικών πτυχών του Οροπεδίου (π.χ. η σχολή ξυλογλυπτικής στο Μέσα Λασιθί). 7. Να τονώσουν τη θρησκευτική τους συνείδηση μέσα από την προσωπική επαφή με εκπροσώπους της Εκ-

<p>- Γνωστικοί</p>	<p>κλησίας, τις κατ' ιδίαν συζητήσεις και, προαιρετικά, το μυστήριο της εξομολόγησης.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να αποκτήσουν γνώσεις σε θέματα που το σχολείο δεν καλύπτει (π.χ. αγιογραφία, ξυλογλυπτική, τοπική ιστορία, μοναστικός βίος, βυζαντινή μουσική κ.α.). 2. Να καλλιεργήσουν γνωστικές δεξιότητες (π.χ. χρήση βιβλιογραφίας και διαδικτύου, αξιοποίηση σφυγμομετρήσεων και προσωπικών μαρτυριών κ.α.). 3. Να καλλιεργήσουν πρακτικές δεξιότητες, όπως είναι η χρήση βιντεοκάμερας ή φωτογραφικής μηχανής, η διαφημιστική καμπάνια κ.α. 4. Να ασκηθούν στην ελεύθερη δημιουργική έκφραση (καταγραφή και διατύπωση παρατηρήσεων, συγκρίσεις, συσχετισμοί, προφορική ή γραπτή διατύπωση συμπερασμάτων κ.α.). 5. Να οξύνουν την παρατηρητικότητα και την κριτική σκέψη τους.
<p>- Αισθητικοί</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να αναπτύξουν την καλαισθησία τους μέσα από την επαφή με διάφορες μορφές τέχνης (αγιογραφία, ξυλογλυπτική, μουσική, φωτογραφία κ.α.). 2. Να ενθαρρυνθούν στη δημιουργία κατασκευών, λογοτεχνικών έργων (π.χ. μαντινάδες) ή και εικαστικών ακόμη συνθέσεων με αφορμή τα μοναστήρια. 3. Να εκτιμήσουν τη σημασία και την αξία των μοναστηριών καθώς και κάθε είδους μνημείου για τον πολιτισμό, διαμορφώνοντας στάση σεβασμού απέναντί τους.
<p>Μέθοδος</p>	<p>Μαθητοκεντρική - Ομαδοσυνεργατική Διαθεματική - Διεπιστημονική</p>
<p>Υλικά</p>	<p>Ψηφιακή βιντεοκάμερα, κασετόφωνο, φωτογραφική μηχανή, παλιές εφημερίδες, υλικά και εργαλεία αγιογραφίας και ξυλογλυπτικής, χαρτικά είδη.</p>

<p>Χρονοδιάγραμμα - Στάδια υλοποίησης</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Προβληματισμός (προτάσεις, τοποθετήσεις πάνω σε διάφορα θέματα και προβληματισμός για την επιλογή του θέματος, διάρκεια του σχεδίου εργασίας) (έως 4 ώρες) 2. Συλλογικός προγραμματισμός: <ul style="list-style-type: none"> • επισήμανση βασικών πτυχών του θέματος • επιμερισμός του θέματος σε ομάδες • καθορισμός στόχων, δραστηριοτήτων και διαδικασιών • ενδο-ομαδικός προγραμματισμός (έως 4 ώρες) 3. Συλλογική διεξαγωγή του σχεδίου εργασίας: <ul style="list-style-type: none"> • συλλογή, επεξεργασία, ταξινόμηση, αξιοποίηση πληροφοριών • σύνθεση έργου των υποομάδων • επιμέλεια έργου κάθε ομάδας (έως 13 ώρες) 4. Παρουσίαση και αξιολόγηση ομαδικής εργασίας: <ul style="list-style-type: none"> • παρουσίαση έργου ομάδων • αξιολόγηση έργου και διαδικασίας (έως 4 ώρες)
<p>Ενδεικτικές δραστηριότητες</p>	<p>Οι μαθητές στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας μπορούν:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να πραγματοποιήσουν επισκέψεις στα μοναστήρια, σε εργαστήρια αιογραφίας & ξυλογλυπτικής, σε δημόσιους φορείς που μπορούν να βοηθήσουν τις μονές. 2. Να δημιουργήσουν λογοτεχνικά (π.χ. μαντινάδες) ή εικαστικά έργα με ανάλογα θέματα. 3. Να κατασκευάσουν και στη συνέχεια να μοιράσουν σε τουριστικά σημεία της περιοχής διαφημιστικό φυλλάδιο - το οποίο μπορεί να μεταφραστεί και σε ξένες γλώσσες - για την ιστορία και τα αξιοθέατα των μοναστηριών (π.χ. ποιος δε θα 'θελε να δει το μεγάλο πρίνο της μονής Κρουσταλλένιας με τις δεκαοκτώ ρίζες;) για την προσέλκυση επισκεπτών στα μοναστήρια.

4. Να πάρουν συνέντευξη από τους μοναχούς των μονών, από ένα αγιογράφο, ένα νιταδώρα (τεχνίτη ξυλογλυπτικής), ένα ειδικό βυζαντινής μουσικής, κάποιους ντόπιους ηλικιωμένους, φορείς του δήμου κ.α.
5. Να συντάξουν ερωματολόγιο, να γράψουν επιστολές στον τοπικό τύπο ή να επιδώσουν σχετικό υπόμνημα στο δήμο σε μια προσπάθεια να γνωστοποιήσουν και να ευαισθητοποιήσουν την τοπική κοινωνία αλλά και κάθε υπεύθυνο για τα προβλήματα των μονών.
6. Να προσφέρουν εθελοντική εργασία στο χώρο των μοναστηριών (π.χ. περιποίηση κήπων, ταξινόμηση βιβλιοθήκης).
7. Να παραστούν σε μια θεία λειτουργία ή έναν εσπερινό, στη συνέχεια να συζητήσουν με τους μοναχούς και, για όσους το επιθυμούν, να εξομολογηθούν.
8. Να φέρουν στη δημοσιότητα, με αφορμή τις μονές, την άγνωστη στους περισσότερους σχολή ξυλογλυπτικής που αναπτύχθηκε τα παλαιότερα χρόνια στο Μέσα Λασιθί μέσα από μια ειδική παρουσίαση (power point) με αντίστοιχο θέμα.
9. Να συντάξουν ένα χρονολογικό πίνακα και ένα σύντομο χρονικό της ιστορίας των μοναστηριών.
10. Να συντάξουν μια σύντομη εργασία για το μοναστικό βίο (τρόπος ζωής μοναχών, διαδικασία μύησης, μοναστικό τυπικό).
11. Να σχηματίσουν μια μικρή χορωδία και να ψάλουν έναν εκκλησιαστικό ύμνο (π.χ. τα εγκώμια) με τη βοήθεια κάποιου ειδικού.
12. Να μαγειρέψουν φαγητά χρησιμοποιώντας συνταγές καλογερικής μαγειρικής, ιδίως νηστίσιμες.
13. Να συντάξουν μια μικρή εργασία για τους ρυθμούς της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, σύμφωνα με την οποία θα κατατάξουν και τις εκκλησίες της περιοχής τους.
14. Να βγάλουν φωτογραφίες και να προβάλουν σε ολάνιτς ή απλά να τις εκθέσουν στο πλαίσιο μιας επίσημης παρουσίασης.

	<p>15. Να γυρίσουν με βιντεοκάμερα ένα σύντομο ντοκυμαντέρ σχετικό με τις μονές.</p> <p>16. Να δημιουργήσουν κατασκευές από χαρτόνι ή άλλο υλικό (π.χ. μακέτα μοναστηριού, ξυλόγλυπτο, εικόνες αγίων).</p> <p>17. Να οργανώσουν ημερίδα (σε συνδυασμό και με τις υπόλοιπες ομάδες Ευέλικτης Ζώνης), όπου:</p> <ul style="list-style-type: none"> • θα εκτεθούν σε ειδικό περίπτερο όσα έχουν εκθέσιμη μορφή (π.χ. εικαστικά έργα, κατασκευές), • θα προβληθεί σε ειδική οθόνη το οπτικό υλικό (σλάιντς, βίντεο), • θα παρουσιαστούν από τους μαθητές τα αποτελέσματα της εργασίας τους και • θα δοθεί το βήμα σε ανθρώπους αρμόδιους με το θέμα.
<p>Βιβλιογραφία</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Το Λασιθί στην πορεία του χρόνου - Γ. Παναγιωτάκης 2. Τα εξωκκλήσια του Οροπεδίου Λασιθίου - Ι. Καραβαλάκης, Ε. Στρατάκης, Α. Τζομπανάκης 3. Η πολυσήμενη διακονία της Ιεράς Μονής Παναγίας Κρουσταλλένιας - Α. Μπουρνέλη 4. Οι ξυλογλύπτες (νιταδώραι) - Ε. Φαρσάρης

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΖΕΡΜΙΑΔΩΝ**ΘΕΜΑ: «Ήθη και έθιμα της περιοχής Οροπεδίου Λασιθίου
(περιγραφή και γλωσσική διάσταση)»****Σχολικό έτος 2003-2004****Συντονίστρια ομάδας:** Μπεχλιβάνου Μαρία, φιλόλογος

Κριτήρια επιλογής θέματος	<p>Η εποχή μας έχει χαρακτηριστεί ως εποχή της τεχνολογίας και της κατανάλωσης. Ο σύγχρονος άνθρωπος σπαταλά τις ψυχοσωματικές του δυνάμεις στο κυνήγι του υλικού ευδαιμονισμού και συχνά αδιαφορεί για την πνευματική του καλλιέργεια. Ζώντας το «όραμα» της παγκοσμιοποίησης, ακούει από παντού ότι πρέπει να γίνει «πολίτης του κόσμου». Για να συμβεί όμως αυτό, χρειάζεται πρώτα από όλα να έχει ανακαλύψει και ενστερνιστεί τη δική του πολιτιστική ταυτότητα.</p> <p><u>Το θέμα λοιπόν επιλέχτηκε επειδή:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Σχετίζεται με τον τόπο καταγωγής των μαθητών. 2. Είναι διαχρονικό και επίκαιρο, τοπικό και εθνικό. 3. Φέρνει τους μαθητές σε επαφή με το λαϊκό πολιτισμό της ιδιαίτερης πατρίδας τους μέσα από την γνώση και τη βίωση των ηθών και των εθίμων. 4. Συνδέει το σχολείο με αυθεντικές κοινωνικές καταστάσεις (π.χ. έθιμα γάμου).
Σκοπός	<p>Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής τους μέσα από τη γλωσσική διάσταση των εθίμων και το τυπικό τέλεσής του.</p>
Στόχοι - Κοινωνικοί	<p>Μέσα από την πραγματοποίηση του προγράμματος επιδιώκεται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να γίνει σύνδεση της σχολικής ζωής με την καθημερινή ζωή. 2. Να ενθαρρυνθούν οι μαθητές στη ανάληψη πρωτο-

	<p>βουλιών και στη λήψη αποφάσεων.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Να αναπτύξουν κλίμα συνεργασίας κι ομαδικότητας. 4. Να ασκηθούν στην επικοινωνία με τους μεγαλύτερους μέσα από συζητήσεις, συμπλήρωση ερωτηματολογίων και άλλες δραστηριότητες. 5. Να αισθανθούν ενταγμένοι στα πλαίσια της πολιτιστικής τους παράδοσης και να νιώσουν ότι αυτό το κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού είναι ζωντανό και αφορά και τους ίδιους. 6. Να συμβάλουν στην ανάδειξη του πλούτου και στην ευρύτερη διάδοση των τοπικών εθίμων (π.χ. αναβίωση κάποιου εθίμου).
<p>- Γνωστικοί</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να ασκηθούν στην αναζήτηση έντυπου υλικού από βιβλιοθήκες. 2. Να μάθουν πώς συντάσσεται ένα ερωτηματολόγιο και να το αξιοποιήσουν γραπτώς ή ως βάση συνέντευξης. 3. Να αναπτύξουν δεξιότητες στη χρήση τεχνολογικών μέσων (φωτογραφικής μηχανής ή βιντεοκάμερας, H/Y). 4. Να αντιληφθούν τη σημασία της επιβίωσης των εθίμων και της διατήρησης της παράδοσης. 5. Να εξετάσουν τα τοπικά ήθη και έθιμα διαχρονικά και συγχρονικά μέσα από την επιβίωση αλλά και τις τυχόν μεταβολές τους. 6. Να οξύνουν την παρατηρητικότητα και την κριτική τους σκέψη. 7. Να μελετήσουν τη γλωσσική διάσταση των εθίμων στις διάφορες κοινωνικές περιστάσεις (νανουρίσματα, μαντινάδες γάμου, μοιρολόγια κλπ.)
<p>- Αισθητικοί</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να ενθαρρυνθούν στη δημιουργία κατασκευών (π.χ. επιτραπέζιο παιχνίδι), μαντινάδων ή και εικαστικών έργων (ζωγραφική, κολάζ) με αφορμή τα έθιμα μιας περιόδου (π.χ. Απόκριες) ή ενός κοινωνικού γεγονότος (π.χ. γάμοι).

	<p>2. Να αναπτύξουν την καλαισθησία τους μέσα από την επαφή τους με της διάφορες τέχνες (μουσική, ζωγραφική, ποίηση, φωτογραφία κ.α.).</p> <p>3. Να διαμορφώσουν την αντίληψη ότι ωραίο μπορεί να είναι και το παραδοσιακό κι όχι μόνο το μοντέρνο.</p>
Μέθοδος	Μαθητοκεντρική - Ομαδοσυνεργατική Διαθεματική - Διεπιστημονική
Υλικά	Κασετόφωνο, φωτογραφική μηχανή, βιντεοκάμερα, χαρτικά είδη, υλικά ζωγραφικής.
Χρονοδιάγραμμα - Στάδια υλοποίησης	<p>1. Προβληματισμός (προτάσεις, τοποθετήσεις πάνω σε διάφορα θέματα και προβληματισμός για την επιλογή του θέματος, διάρκεια του σχεδίου εργασίας) (έως 4 ώρες)</p> <p>2. Συλλογικός προγραμματισμός:</p> <p>α) επισήμανση βασικών πτυχών του θέματος</p> <p>β) επιμερισμός του θέματος σε ομάδες</p> <p>γ) καθορισμός στόχων, δραστηριοτήτων και διαδικασιών</p> <p>δ) ενδο-ομαδικός προγραμματισμός (έως 4 ώρες)</p> <p>3. Συλλογική διεξαγωγή του σχεδίου εργασίας:</p> <p>α) συλλογή, επεξεργασία, ταξινόμηση, αξιοποίηση πληροφοριών</p> <p>β) σύνθεση έργου των υποομάδων</p> <p>γ) επιμέλεια έργου κάθε ομάδας (έως 13 ώρες)</p> <p>4. Παρουσίαση και αξιολόγηση ομαδικής εργασίας:</p> <p>α) παρουσίαση έργου ομάδων</p> <p>β) αξιολόγηση έργου και διαδικασίας (έως 4 ώρες)</p>
Πηγές	Σχετική βιβλιογραφία. Πληροφορίες μέσω διαδικτύου. Προφορικές μαρτυρίες (καταγραφή με κασετόφωνο).

	<p>Συμπλήρωση ερωτηματολογίου από μαθητές και κατοίκους Οροπεδίου.</p> <p>Προσωπικές εμπειρίες μαθητών.</p>
<p>Ενδεικτικές δραστηριότητες</p>	<p>Οι μαθητές στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας μπορούν:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να συντάξουν ερωτηματολόγιο, π.χ. για να εξετάσουν τις αντιλήψεις (ήθη) των ντόπιων στο θέμα του γάμου. 2. Να δημιουργήσουν λογοτεχνικά (π.χ.μαντινάδες) ή εικαστικά έργα (ζωγραφίες, κολάζ με φωτογραφίες). 3. Να κατασκευάσουν ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με ερωτήσεις σχετικές με το θέμα τους. 4. Να παραστούν σε βαφτίσεις, γάμους, κηδείες, αποκριάτικο γλέντι κλπ., προκειμένου να βιώσουν και να παρατηρήσουν-καταγράψουν τα τελούμενα εκεί. 5. Να δημιουργήσουν διαφημιστικό φυλλάδιο (μεταφρασμένο ίσως και σε ξένες γλώσσες), με το οποίο θα προσελκύουν επισκέπτες στην περιοχή τους, προκειμένου να παρακολουθήσουν ένα παραδοσιακό Λασιθιώτικο γάμο ή να παραστούν στο Αποκριάτικο ξεφάντωμα ή τον εορτασμό του Πάσχα όπως συμβαίνει στο Οροπέδιο. 6. Να πάρουν συνέντευξη από ντόπιους, τόσο μεγάλης όσο και μέσης ηλικίας, προκειμένου να δουν την επιβίωση και τις μεταβολές των ηθών κι εθίμων. 7. Να καταγράψουν τις δικές τους προσωπικές εμπειρίες και γνώσεις. 8. Να σχηματίσουν μια μικρή χορωδία, που θα τραγουδήσει παραδοσιακά κάλαντα. 9. Να βιντεοσκοπήσουν τα δρώμενα σε έναν τοπικό γάμο, βάπτιση ή στις Απόκριες ή να παρακολουθήσουν ήδη βιντεοσκοπημένες σκηνές και να χρησιμοποιήσουν αποσπάσματα στην παρουσίαση της εργασίας τους. 10. Να φτιάξουν χριστουγεννιάτικα γλυκά ή γαμοκούλουρα.

	<p>11. Να βγάλουν φωτογραφίες και να τις εκθέσουν στο πλαίσιο μιας επίσημης παρουσίασης.</p> <p>12. Να σχηματίσουν μια ομάδα μεταμφιεσμένων, που θα πάρει μέρος στο Αποκριάτικο Καρναβάλι.</p> <p>13. Να συντάξουν μια εργασία, η οποία θα αναφέρεται στην γλωσσική διάσταση και στη τέλεση των εθίμων τόσο σε σημαντικές κοινωνικές εκδηλώσεις (Βάπτιση, Γάμος, Τελευτή) όσο και σε μεγάλες γιορτές (Χριστούγεννα, Πάσχα κλπ.).</p> <p>14. Να οργανώσουν ημερίδα (σε συνδυασμό και με τις υπόλοιπες ομάδες Ευέλικτης Ζώνης), όπου:</p> <p>α) Θα εκτεθούν σε ειδικό περίπτερο όσα έχουν εκθέσιμη μορφή (π.χ. εικαστικά έργα).</p> <p>β) Θα προβληθεί σε ειδική οθόνη το οπτικό υλικό (π.χ. slides, video).</p> <p>γ) Θα παρουσιαστούν από τους μαθητές τα αποτελέσματα της εργασίας τους.</p> <p>δ) Θα γίνει αναβίωση ενός εθίμου.</p>
<p>Αναμενόμενα αποτελέσματα</p>	<p>Μετά το τέλος του προγράμματος αναμένουν οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να έχουν γνωρίσει τα ήθη και έθιμα της περιοχής τους. 2. Να έχουν ευαισθητοποιηθεί για τη διατήρηση και συνέχιση της παράδοσης. 3. Να έχουν αναπτύξει πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας. 4. Να έχουν αναπτύξει διάφορες δεξιότητες (π.χ. χρήση τεχνολογικών μέσων). 5. Να έχουν αξιοποιήσει την καλλιτεχνική ευαισθησία, τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους (π.χ. κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού, σύνθεση και εκτέλεση μαντινάδων). 6. Να έχουν συνειδητοποιήσει ότι το σχολείο συνδέεται άμεσα με την κοινωνία.

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΡΕΘΥΜΝΟΥ

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Τάξη: Διαταξικό

ΘΕΜΑ: «Τα ψηφιδωτά»

Σχολικό έτος 2003-2004

Υπεύθυνοι καθηγητές: Χαράλαμπος Αποστολάκης
Αικατερίνη Κουνάκη
Πηνελόπη Πισκοπάκη

Τάξη Α΄: μαθητές 14

Τάξη Β΄: μαθητές 9

Τάξη Γ΄: μαθητές 1

Σύνολο μαθητών: 24

Θεματικές ενότητες:

- 1) ιστορική εξέλιξη των ψηφιδωτών
- 2) καλλιτεχνική - αισθητική και διακοσμητική όψη των ψηφιδωτών
- 3) τεχνικές κατασκευής τους
- 4) κατασκευή απλών ψηφιδωτών έργων από τους μαθητές

Κριτήρια επιλογής του θέματος

- 1) Η ύπαρξη -περιορισμένη έστω- ρωμαϊκών και βυζαντινών ψηφιδωτών δαπέδων στο Νομό μας, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή, καλλιτεχνική παράδοση την οποία οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν.
- 2) Η συνειδητοποίηση της διάσωσης μιας τέτοιας κληρονομιάς από τους μαθητές, η οποία θα οδηγήσει τελικά στην ευαισθητοποίηση και στην ανάγκη παρέμβασης στους αρμόδιους φορείς για να προληφθεί η καταστροφή των καλλιτεχνικών αυτών δημιουργημάτων.
- 3) Η δημιουργία κινήτρων στους μαθητές, ώστε να ασχοληθούν στο μέλλον ως ερασιτέχνες ή επαγγελματίες με αυτή τη μορφή τέχνης.

Σκοπός

Να γνωρίσουν οι μαθητές την υψηλής αισθητικής τέχνη των ψηφιδωτών στις διάφορες ιστορικές περιόδους της εξέλιξής τους και τους τρόπους κατασκευής τους και να αισθανθούν χαρά και δημιουργική ικανοποίηση με την κατασκευή ψηφιδωτών έργων.

Στόχοι

Θεωρητική πλευρά

- 1) Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι η Ιστορία είναι ανθρώπινη δραστηριότητα και όχι ένα βιβλίο για απομνημόνευση και να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνησιμα και κατανοητά.
- 2) Να ασκηθούν στη διαδικασία έρευνας από διάφορες πηγές, καθώς και στην αξιολόγηση των στοιχείων που συνέλεξαν και την τελική σύνθεσή τους σε ένα οργανωμένο κείμενο.
- 3) Να εθιστούν στην παρατήρηση, έρευνα και ερμηνεία συγκεκριμένων ιστορικών μνημείων και να ασκήσουν την κριτική τους ικανότητα.
- 4) Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της τέχνης του ψηφιδωτού στις διάφορες εποχές και τόπους και να κάνουν κάποιους συσχετισμούς για το αντίστοιχο κοινωνικό - ιστορικό πλαίσιο αναφοράς κάθε εποχής και τόπου.
- 5) Να καταρτίσουν έναν κατάλογο που να περιλαμβάνει τις περιοχές του Νομού τους, όπου υπάρχουν ιστορικά ψηφιδωτά.
- 6) Να συσχετίσουν το ψηφιδωτό με τη ζωγραφική και να αναφέρουν ποια στοιχεία και πώς όλα αυτά που αναζήτησαν και επεξεργάστηκαν θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν σε τυχόν δική τους δημιουργία.
- 7) Να ασκηθούν στην επικοινωνιακή συνεργασία μεταξύ τους.

Κατασκευαστική πλευρά

Να μάθουν οι μαθητές:

- 1) τις τεχνικές κατασκευής ψηφιδωτών έργων, όπως αυτές εφαρμόστηκαν στις διάφορες φάσεις της ιστορικής τους εξέλιξης,
- 2) τα υλικά που χρησιμοποιούνται για το κόψιμο των ψηφιδών (πετρώματα - γυαλί - πορσελάνη - κεραμικά κλπ.) καθώς και τη χημική τους σύσταση, τα χρώματά τους, τη σκληρότητά τους κλπ.,
- 3) τα υλικά συγκόλλησης των ψηφιδών (κόλλες, μείγματα συγκολλητικών υλικών), τις αναλογίες των συστατικών τους, καθώς και τους τρόπους χρήσης τους,
- 4) τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για το κόψιμο των ψηφιδών, τα όργανα και τις τεχνικές κατασκευής γεωμετρικών σχεδίων και παραστάσεων.

Να αποκτήσουν οι μαθητές δεξιότητες:

- 1) στη δημιουργία απλών γεωμετρικών σχεδίων και παραστάσεων, τα οποία θα απο-

- τελέσουν τη βάση πάνω στην οποία θα γίνει η ψηφοθέτηση,
- 2) στην κοπή ψηφίδων διαφόρων μεγεθών και σχημάτων,
 - 3) στο γέμισμα του έργου με συγκολλητικές ουσίες και στη στερέωσή του με διάφορα υλικά στήριξης,
 - 4) στον τελικό καθαρισμό και στη διόρθωση ελαττωμάτων του ψηφιδωτού έργου.
- Να αισθανθούν χαρά και ικανοποίηση από τις δημιουργίες τους.

Δραστηριότητες

Επισκέψεις

- 1) στο Ηράκλειο: Επίσκεψη στην έκθεση ψηφιδωτών έργων στη Βασιλική του Αγίου Μάρκου με θέματα από την αρχαία Ελλάδα και τους Ολυμπιακούς αγώνες και συζήτηση των μαθητών με τον δημιουργό των ψηφιδωτών. Η επίσκεψη πραγματοποιήθηκε το Σάββατο, 15/11/2003.
- 2) στο Ηράκλειο: Επίσκεψη στο «Εργαστήρι ψηφιδωτών» του Δήμου Ηρακλείου και συζήτηση με τον υπεύθυνο του Εργαστηρίου, τον κ. Γεώργιο Σκανδαλάκη, σχετικά με τις τεχνικές κατασκευής ψηφιδωτών. Η επίσκεψη πραγματοποιήθηκε το Σάββατο, 15/11/2003.
- 3) στην Αργυρούπολη: Επίσκεψη στα ερείπια ρωμαϊκής έπαυλης, στα οποία διασώζεται ψηφιδωτό δάπεδο με διακοσμητικά μοτίβα. Η επίσκεψη πραγματοποιήθηκε την Τρίτη, 3/2/2004.
- 4) στην αρχαία Ελεύθερα: Επίσκεψη στα ερείπια παλαιοχριστιανικού ναού, στα οποία διασώζεται ψηφιδωτό δάπεδο. Θα πραγματοποιηθεί.
- 5) στο Ρέθυμνο: Επίσκεψη στις βοτσαλωτές αυλές διαφόρων ξενοδοχείων, όπου οι μαθητές θα διαπιστώσουν τη δυνατότητα παραλλαγών στην τέχνη των ψηφιδωτών. Θα πραγματοποιηθεί.
- 6) στο Ρέθυμνο: Επίσκεψη σε έκθεση μαρμάρων, πετρωμάτων και κεραμικών υλικών, όπου οι μαθητές θα δουν τα ποικίλα υλικά από τα οποία γίνονται ψηφίδες. Θα πραγματοποιηθεί.
- 7) στο Πανεπιστήμιο Κρήτης: Επίσκεψη αφενός στη Βιβλιοθήκη, όπου οι μαθητές θα συλλέξουν πληροφορίες που αφορούν το θέμα τους, και αφετέρου στο χώρο έντοιχων ψηφιδωτών του Παιδαγωγικού Τμήματος. Θα πραγματοποιηθεί.

Γνωστικές δραστηριότητες

- 1) αναζήτηση πληροφοριών σε σχετικά βιβλία της Βιβλιοθήκης του Σχολείου και των προσωπικών βιβλιοθηκών των καθηγητών,
- 2) προβολή σλάνιτς και διαφανειών,

- 3) επισκέψεις και ενημερώσεις από ειδικούς καλλιτέχνες και επιστήμονες,
- 4) σύνταξη γραπτών εργασιών από μαθητές με τη βοήθεια σχετικών ερωτηματολογίων (ιστορικά, καλλιτεχνικά, κατασκευαστικά, κλπ. στοιχεία).

Κατασκευή ψηφιδωτών έργων

Όλοι οι μαθητές, ατομικά ή σε ομάδες, κατασκευάζουν ψηφιδωτά με βάση τις τεχνικές που διδάχθηκαν.

- 1) Επιλέγουν ένα σκίτσο ή αντίγραφο εικόνας ψηφιδωτού ή σχεδιάζουν δικό τους σκίτσο και το τοποθετούν επάνω σε μια ξύλινη βάση.
- 2) Εν συνεχεία χρωματίζουν τις επιφάνειες του σκίτσου με τα χρώματα που επιθυμούν.
- 3) Κόβουν ψηφίδες από μάρμαρα ή κεραμικά ή πλακάκια ειδών υγιεινής ή τεμαχίζουν ψηφίδες από υαλομάζα.
- 4) Κολλούν τις αντίστοιχες ψηφίδες με ειδικές κόλλες πάνω στο χρωματισμένο σχέδιό τους.
- 5) Αφού ολοκληρώσουν την ψηφοθέτηση, τοποθετούν περιμετρικό πλαίσιο από ξύλο.
- 6) Γεμίζουν το έργο με συγκολλητικά υλικά (κόλλες πλακιδίων, τσιμέντο, κλπ.) και κατόπιν τοποθετούν μέσα στο έργο μεταλλικό πλέγμα που το συνέχει.
- 7) Αναστρέφουν το έργο, αφαιρούν το ξύλο, το χαρτί, τις ζελατίνες και καθαρίζουν με βούρτσα και νερό προσεκτικά τις ψηφίδες.

Τα παραπάνω στάδια κατασκευής βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη. Οι μαθητές της Β΄ και Γ΄ τάξης βρίσκονται στο στάδιο 4. Οι μαθητές της Α΄ τάξης βρίσκονται στο στάδιο 2.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

- 1) αξιολόγηση των μαθητών για όλες τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν,
- 2) έντυπη κυκλοφορία των εργασιών των μαθητών,
- 3) έκθεση των ψηφιδωτών των μαθητών, που πραγματοποιείται στο τελικό στάδιο των καινοτόμων δράσεων του Σχολείου,
- 4) ανάληψη δραστηριοτήτων για τη διάσωση των ψηφιδωτών της περιοχής: οι μαθητές συντάσσουν σχετικά έγγραφα προς τους αρμόδιους φορείς για την καλύτερη συντήρηση των ψηφιδωτών δαπέδων (Το ρωμαϊκό ψηφιδωτό δάπεδο, π.χ., της Αργυρούπολης έχει καλυφθεί από λάσπη ή βρύα και λειχήνες και κινδυνεύει να καταστραφεί: επίσης το ψηφιδωτό δάπεδο του παλαιοχριστιανικού ναού που βρίσκεται στην αρχαία Ονιθέ καταστρέφεται από θάμνους και άλλα φυτά.)

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- 1) Κολέφα, Γιάννη. Η Τεχνική του ψηφιδωτού (EOEX)
- 2) Καπελιάρη, Ράνια. Το ψηφιδωτό (EOMMEX)
- 3) Βαφειάδη, Δ. Ψηφιδωτά - Ανάγλυφα: Υλικά και τρόποι κατασκευής τους

- 4) Τσοτσώνη, Βλασίου. Δια χειρός
- 5) Pollitt, J. J. Η τέχνη στην ελληνιστική εποχή (Παπαδήμας)
- 6) Χατζηδάκη - Μπαχάρα, Θεανώ. Βυζαντινά ψηφιδωτά (Εκδοτική Αθηνών)
- 7) Honour, H. & J. Fleming. Ιστορία της Τέχνης, 4 τόμοι (Υποδομή)
- 8) Ασημακοπούλου - Ατζακού, Παναγιώτα. Ψηφιδωτά δάπεδα: Προσέγγιση στην τέχνη του αρχαίου ψηφιδωτού (University Studio Press, Θεσσαλονίκη)
- 9) Ling, Roger. Ancient Mosaics (British Museum Press)
- 10) Charitonidis, S. & L. Kahil & R. Ginouvès. Les Mosaïques de la maison du Ménandre à Mytilène (Francke, Bern)
- 11) Amad, Gladys. Le mythe des Amazones dans la mosaïque antique (Dar El-Marhreq, Beyrouth)
- 12) Moreav, Jacques. Das Trierer Kornmarktmosaik (M. Dumont Schauberg, Köln)
- 13) Daszewski, Wiktor A. Nea Paphos II (Editions scientifiques de Pologne)
- 14) Moreno, Paolo. Apelles: The Alexander Mosaic (Skira, Milano)

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ**Τάξη: Διαταξικό****ΘΕΜΑ: «Απολιθώματα. Ταξίδι στην ιστορία της γης»****Σχολικό έτος 2003-2004**

Υπεύθυνοι καθηγητές: Αναγνωστάκης Μανώλης
Καλούδη Ελένη

Κριτήρια επιλογής θέματος

1. Προτάθηκε από μαθητές.
2. Σχετίζεται με την ύλη Βιολογίας Γ΄ Τάξης, Γεωγραφίας Β΄ Τάξης και δίνει απαντήσεις σε ερωτήσεις των μαθητών που έχουν σχέση με την εξέλιξη της ζωής και τη γεωλογική ιστορία της γης.
3. Έχει θεωρητικό και πρακτικό πεδίο αναζήτησης.

Σκοποί - Στόχοι

1. Να μάθουμε τι είναι απολιθώματα, ποια μέρη των οργανισμών απολιθώνονται και ποιοι είναι οι τρόποι απολίθωσης.
2. Να κατανοηθεί ο γεωλογικός χρόνος. Οι γεωλογικοί αιώνες και οι μεταβολές της μορφής της γης κατά τη διάρκειά τους.
3. Με τη βοήθεια των απολιθωμάτων να γνωρίσουμε ποιοι οργανισμοί ζούσαν σε κάθε γεωλογικό αιώνα.
4. Να μάθουμε την εξέλιξη του ανθρώπου με βάση τα απολιθώματα.
5. Να γνωρίσουμε τους τρόπους μέτρησης της ηλικίας των απολιθωμάτων.
6. Να δούμε πως τα απολιθώματα μας δίνουν πληροφορίες για την ιστορία του ανθρώπου.
7. Να μάθουμε να αναγνωρίζουμε απολιθώματα και να τα κατατάσσουμε.
8. Να συλλέξουμε απολιθώματα από το νομό μας, να τα καθαρίσουμε, να τα συντηρήσουμε και να τα αναγνωρίσουμε.

Δραστηριότητες**Μέσα στην τάξη**

- Συζήτηση της ομάδας, τι θέλουμε να μάθουμε για τα απολιθώματα, ποια θέματα συνδέονται μαζί τους. Χωρισμός μαθητών σε ομάδες. Η συζήτηση στηρίχτηκε σε κείμενο του βιβλίου Βιολογίας για την εξέλιξη.

- Αναζήτηση πληροφοριών σε εγκυκλοπαίδειες, ειδικά βιβλία, internet.
- Με βάση τις πληροφορίες γράψιμο κειμένων από τις ομάδες.
- Κάθε ομάδα παρουσιάζει στις υπόλοιπες το θέμα της.
- Προβολή βίντεο με θέμα εργασία μαθητών δημοτικού για τα απολιθώματα, παρουσία του υπεύθυνου καθηγητή Γεωλογίας κ. Σιμιτζή.
- Διάγραμμα, που θα εμφανίζει γεωλογικούς αιώνες - μορφή της γης - απολιθώματα που έχουν βρεθεί.
- Οι μαθητές φέρνουν απολιθώματα στην τάξη. Με τη βοήθεια φωτογραφιών απολιθωμάτων αναγνωρίζονται και κατατάσσονται. Τα απολιθώματα, που έχουν συγκεντρωθεί, θα αποτελέσουν μόνιμη συλλογή του σχολείου, που θα εμπλουτίζεται και στο μέλλον.
- Φωτογράφιση απολιθωμάτων.

Έξω από την τάξη

- Επίσκεψη στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Ηρακλείου, όπου υπάρχει τμήμα απολιθωμάτων.
- Εκδρομή για συλλογή απολιθωμάτων από περιοχές του Ρεθύμνου.

Βιβλιογραφία

1. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς
2. Προϊστορικός Κόσμος
3. Η Εξέλιξη της ζωής Φιλίπ Γουάιτφιλτ
4. Ο άνθρωπος των πάγων
5. Απολιθώματα Σειρά (Τα μάτια της αποκάλυψης)
6. Ακαδημαϊκή Εγκυκλοπαίδεια
7. Από την μεγάλη έκρηξη στον έμφρονα άνθρωπο
8. Εξέλιξη Σειρά Ανακαλύπτω
9. Παλαιοντολογία - Ασπόνδυλα Ελένης Σακελλαρίου - Μανέ
10. Απολιθώματα εργασία μαθητών Υπ. Β.ΣΙΜΙΤΖΗΣ

ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ν. ΧΑΝΙΩΝ

2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΣΑΜΟΥ

Τάξη: Γ΄ Τμήμα: 1ο, 2ο και 3ο

ΘΕΜΑ: «Ελιά και λάδι»

Σχολικό έτος 2003-2004

Υπεύθυνοι καθηγητές:

Δασκαλάκης Ελισαίος, Φυσικής Αγωγής

Σαμψάκη Αγάπη, Οικιακής οικονομίας

Μπενιουδάκη Καλλιόπη, Φιλολόγος

Χουδαλάκης Ιωάννης, Φυσικός

Αννουςάκη Άννα, Φιλολόγος

Μαρεντάκης Ηλίας, Μαθηματικός

*Αινίγματα και χωρατά λέγαν οι ραβδιστάδες
Κι οι αναπλογουρίστρες μας όμορφες μαντινάδες*

Κριτήρια επιλογής του θέματος

Η επιλογή του θέματος: «**Ελιά και λάδι**» έγινε μετά από συζήτηση με τους μαθητές, μια και το λάδι είναι το κύριο τοπικό προϊόν, έχει μακρά παράδοση, καθορίζει την οικονομία του τόπου μας και απασχολεί την πλειοψηφία των οικογενειών των μαθητών μας.

Σκοποί

1. Η εξοικείωση των μαθητών με την αναζήτηση πηγών πληροφόρησης.
2. Η εξοικείωση των μαθητών με μια εναλλακτική μορφή διδασκαλίας.
3. Η επεξεργασία των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν και η καταγραφή των εξαγομένων συμπερασμάτων. Δηλαδή ο εθισμός των μαθητών στη μέθοδο της έρευνας.
4. Η επισήμανση της διεπιστημονικότητας της φυσικής πραγματικότητας.

Στόχοι

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία και την καλλιέργεια της ελιάς, τη σύσταση του ελαιολάδου, τους τύπους λαδιού που κυκλοφορούν, την χρησιμότητά του για την υ-

γεία μας, τη συμβολή του στην οικονομία, αλλά και τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από τα απόνερα και την υπερβολική λίπανση.

2. Να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με το φυσικό χώρο της ελιάς, να δουν και να συλλέξουν τις ελιές, να δουν την επεξεργασία του ελαιοκάρπου, καθώς και την επεξεργασία της πυρήνας και την εξαγωγή πυρηνελαίου.

Δραστηριότητες

Αφού ορίστηκε το θέμα και τέθηκαν οι στόχοι, έγινε συζήτηση και επιμερισμός των δραστηριοτήτων. Οι μαθητές του κάθε τμήματος χωρίστηκαν σε ομάδες και μαζί με τους καθηγητές όρισαν τα επιμέρους θέματα για την συλλογή των στοιχείων, την καταγραφή και την επεξεργασία τους. Επίσης, αποφασίστηκε οι μαθητές να αποταθούν σε ορισμένους επιτυχημένους γεωργούς, γεωπόνους, ιδιοκτήτες εργοστασίων, έμπορους και συνεταιριστές, από τους οποίους θα έπαιρναν πληροφορίες για το θέμα τους.

Τελικά παρουσιάστηκε η παρακάτω εργασία. Η οποία σε περίληψη έχει ως εξής:

1. Ιστορική μελέτη της ελιάς

Η ελιά ως δέντρο της ερήμου Σαχάρας. Η μεταφορά της με τα αποδημητικά πουλιά στην Κρήτη. Η καλλιέργεια της ελιάς την Μινωική εποχή. Μινωικοί αποθηκευτικοί χώροι, πιθάκια, αγγεία, αποθήκες. Η ελιά κατά το Μεσαίωνα και την Αναγέννηση στην Κρήτη. Νέες καλλιέργειες κατά τη Βενετοκρατία στην Κρήτη.

Οι φραγκόριζες στην Κρήτη (αιωνόβια δέντρα που συνδέονται με μύθους και παραδόσεις). Πρακτικές εκτιμήσεις της ηλικίας των δέντρων της ελιάς από παλιούς γεωργούς. Για παράδειγμα, ένα δέντρο με περίπου κυκλική περίμετρο 10 μέτρων εκτιμάται ότι έχει ηλικία 2000 χρόνων.

Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες από τους ξένους περιηγητές για την καλλιέργεια της ελιάς την εποχή της Αναγέννησης στην Κρήτη. Καταγράφηκαν μαρτυρίες από συμβόλαια για την πώληση δέντρων ελιάς την Βενετοκρατία. Τρόποι σύνθλιψης των καρπών την Βενετοκρατία. Νερόμυλοι, ανεμόμυλοι, ζωική κίνηση. Το εμπόριο του λαδιού την Αναγέννηση, εμπορικά συμβόλαια, πλοία και μέσα μεταφοράς, λιμάνια προορισμού.

Η ελιά τον 19ο αιώνα. Στο τέλος του αιώνα παρουσιάζονται στην Κρήτη οι πρώτες οργανωμένες φάμπρικες με ζώα. Καταγράφηκε η σημασία της ελιάς και του λαδιού στις μεγάλες κρητικές επαναστάσεις του 19ου αιώνα. Από ιστορικές πηγές γνωρίζουμε ότι οι καρποί της ποικιλίας θρουμπολιά χρησιμοποιήθηκαν από τους επαναστάτες ως βασική τροφή. Για τον λόγο αυτό καταστράφηκαν από τους Τούρκους οι ελαιώνες της Κρήτης αρκετές φορές.

2. Σύγχρονη καλλιέργεια της ελιάς

Ποικιλίες της ελιάς. Εντοπίστηκαν στη περιοχή της Κισάμου οι παρακάτω ποικιλί-

ες της ελιάς: κορωνίειες ή λιανολιές, τσουνάτες, καλαμών, θρούμπες, μανάκια και κολυμπάδες. Αναφέρθηκε η τεχνική του κλαδέματος με σύγχρονα μηχανικά μέσα.

Συζητήθηκε και καταγράφηκαν οι απόψεις των γεωπόνων και των γεωργών για την λίπανση της ελιάς, ιδιαίτερα με ασβεστούχα λιπάσματα και τονίστηκαν οι κίνδυνοι μόλυνσης του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των υπογείων υδάτων από τις υπερβολικές λιπάνσεις.

Το παραδοσιακό όργωμα των ελαιώνων με ζώα και το σύγχρονο με μηχανικά μέσα. Λιομάζωμα. Παραδοσιακό με τις συντροφίες των μαζωχτών και των μαζωχτάδων. Παραδοσιακά Κρητικά τραγούδια για το μάζωμα των ελιών.

Η σύνθλιψη των καρπών σε παραδοσιακά ελαιουργεία με μυλόπετρες και σύγχρονα φυγοκεντρικά με βελονισμό και φυγοκεντρική κίνηση. Τονίστηκε η διάκριση ανάμεσα στους διαφορετικούς τύπους των ελαιοτριβείων και ο κίνδυνος από την υπερθέρμανση του πολτού κατά τη διάρκεια της σύνθλιψης του ελαιοκάρπου (διάσπαση των φαινολών). Τέλος καταγράφηκαν οι ασθένειες της ελιάς, όπως το κυκλοκόνιο, η καπνιά, ο δάκος, το λεκάνιο και ο πυρηνοτρήτης. Τονίστηκε ιδιαίτερα η αναγκαιότητα της οικολογικής καταπολέμησης των ασθενειών.

3. Τυποποίηση του ελαιολάδου

Αναφέρθηκε η παραδοσιακή συσκευασία σε πιθάρια και κουρούπια και η σύγχρονη σε γυάλινες φιάλες, χαλύβδινα και πλαστικά δοχεία. Συζητήθηκαν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε συσκευασίας, όπως αυτά αναφέρθηκαν από τους ειδικούς επιστήμονες. Ερευνήθηκε ιδιαίτερος ο κίνδυνος αλλοίωσης του προϊόντος σε πλαστική συσκευασία, όταν υπάρχει υψηλή θερμοκρασία και ηλιακή ακτινοβολία.

Είναι αναγκαία η αποθήκευση του λαδιού σε σκοτεινό χώρο με σταθερή και χαμηλή θερμοκρασία. Εντοπίστηκαν διάφορες κομπές διαφημίσεις σε συσκευασίες του ελαιολάδου ανάλογα με την ποιότητά του: Αγνό, Παρθένο, Ραφινέ.

4. Ελαιόλαδο και διατροφή

Τονίστηκε η υπεροχή του ελαιολάδου ως οικολογικής τροφής σε σχέση με τα ζωικά λίπη. Αναφέρθηκαν ορισμένες παραδοσιακές συνταγές με συστατικό το λάδι, τόσο ως νωπή όσο και ως μαγειρεμένη τροφή. Για την σύσταση του ελαιολάδου καταγράφηκαν 34 παράμετροι που συμβάλλουν στη νόστιμη και ευχάριστη γεύση.

Το χρώμα του είναι συνήθως χρυσοκίτρινο. Το ελαιόλαδο είναι αρωματικό ελαφρύ με χαμηλή περιεκτικότητα σε κεκορεσμένα και πολυακόρεστα λιπαρά οξέα.

5. Απόβλητα ελαιουργείων

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα από την καλλιέργεια της ελιάς προέρχεται από τα απόβλητα των ελαιουργείων, τα οποία είναι τοξικά. Ατυχώς αρκετά από αυτά

καταλήγουν ακόμη ανεξέλεγκτα σε μικρούς χείμαρρους. Αναφέρθηκαν από τους ειδικούς σύγχρονες μηχανικές και χημικές προσπάθειες που γίνονται για την αποτελεσματική λύση του προβλήματος.

6. Η Ελιά στη Λογοτεχνία και την Τέχνη

Καταγράφηκαν ορισμένα κείμενα ελληνικής Λογοτεχνίας, στα οποία αναφερόταν η ελιά ή το λάδι. Όπως το ποίημα «Ελιά» του Λορέντζου Μαβίλη και το ποίημα «Η ελιά» του Κωστή Παλαμά.

7. Το ελαιόλαδο και η ελιά στην Αρχαία και την Χριστιανική Θρησκεία

Η ελιά θεωρείται από την Χριστιανική θρησκεία ευλογημένο δέντρο, γιατί τίποτα από αυτή δεν πάει χαμένο. Επίσης θεωρείται ως το δέντρο της ειρήνης. Το λάδι της χρησιμοποιείται και στα μυστήρια της θρησκείας μας. Συνοδεύει την αρτοκλασία και φωτίζει τα εικονίσματα. Στις αρχαίες θρησκείες ήταν το σύμβολο της ευημερίας, της γονιμότητας και της ευφορίας.

8. Άλλες χρήσεις του ελαιολάδου

Αναφέρθηκε το λάδι ως βασική πρώτη ύλη για την παρασκευή φαρμάκων και αρωμάτων. Η κατεργασία της πυρήνας των καρπών της ελιάς και η παραγωγή του πυρηνελαίου κατάλληλου για την παρασκευή γλυκών. Τέλος αναφέρθηκε ο ρόλος της ελιάς στις αρχαίες αθλητικές δραστηριότητες. Το στεφάνωμα των αθλητών με κότινους από κλάδους αγριελιάς δείχνει πόσο σημαντικό και πολύτιμο ήταν το δέντρο αυτό για τους Έλληνες.

Επεξεργασία του υλικού

Μετά από ορισμένη έρευνα του θέματος ακολουθούσε γενική συζήτηση με τους μαθητές όλων των ομάδων σε ορισμένες προγραμματισμένες ώρες. Οι καθηγητές συντόνιζαν τη συζήτηση και συνήθως μαζί με τους μαθητές επεξεργάζονταν το υλικό ανά δύο στο κάθε τμήμα.

Δίνονταν οδηγίες για την αναζήτηση νέων πληροφοριών για την περαιτέρω ανάπτυξη του σχεδίου από βιβλία, περιοδικά ή το διαδίκτυο, όπως επίσης από καλλιεργητές, εμπόρους και επιστήμονες.

Σε ορισμένες προγραμματισμένες ώρες γινόταν αποκωδικοποίηση και καταγραφή των πληροφοριών από τους μαθητές.

Πραγματοποιήθηκαν ορισμένες επισκέψεις σε ελαιώνες και πραγματοποιήθηκε επίσκεψη σε ένα εργοστάσιο πυρηνελαιουργίας σε γειτονική περιοχή. Συμπληρώθηκε ερωτηματολόγιο από τους μαθητές σχετικό με τα απόβλητα των εργοστασίων της περιοχής.

Σε όλη τη διάρκεια του σχεδίου εργασίας το κλίμα που κυριάρχησε ήταν εποικοδομητικό και παιδαγωγικό. Η συνεργασία των μαθητών και των καθηγητών υπήρξε άψογη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να ομαδοποιηθούν γνώσεις, τις οποίες από εμπειρία κατείχαν, μέσα από την ασχολία τους με την ελαιοκαλλιέργεια στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

Τέλος έγινε καταγραφή του υλικού.

Αποτελέσματα - Συμπεράσματα

Ήταν πρωτόγνωρο για τους μαθητές η συνύπαρξη και συνεργασία δύο διαφορετικών ειδικοτήτων στην ίδια αίθουσα με το ίδιο θέμα και η λειτουργία του τμήματος σε ομάδες. Οι μαθητές δραστηριοποιήθηκαν εντός του σχολικού ωραρίου και είχαν την άνεση να κινηθούν μέσα στους χώρους και τις βιβλιοθήκες του σχολείου.

Συνεργάστηκαν, συζήτησαν, έδειξαν ιδιαίτερες ικανότητες (λ.χ. στη ζωγραφική, στη σύνθεση μαντινάδας κ.ά.)

Τέλος, συνειδητοποίησαν ότι το ελαιόλαδο είναι ένας φυσικός χυμός που παράγεται και εξάγεται από τον ελαιόκαρπο με φυσικές και οικολογικές μεθόδους, πράγμα που του δίδει ακόμα μεγαλύτερη αξία. Άρα επιβάλλεται η διάδοση και η χρήση του ως βασικής τροφής ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους.

Βιβλιογραφία

1. Εγκυκλοπαίδεια Υδρία
2. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς
3. Εγκυκλοπαίδεια Ήλιος
4. Απόστολου Κυριτσάκη, Το ελαιόλαδο
5. Γεωργίου Μέγα, Ελληνικά Εορταί
6. Κώστα Μπαζαίου, 100 βότανα 100 θεραπείες
7. Νικολάου Ψιλλάκη, Ιστορία της Κρήτης
8. Δήμων και Κοινοτήτων Ιστορία και πολιτισμός τη Κρήτης
9. Διάφορες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

Περιοδικά

Περιοδικό Κρητική Εστία, Περιοδικό Κρητικά Χρονικά, Περιοδικό Τάλως, Περιοδικό Αμάλθεια, Περιοδικό Αριάδνη

2ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΝΙΩΝ**Τάξη: Γ΄ Τμήμα: 1ο και 2ο****ΘΕΜΑ: «Το Ενετικό λιμάνι των Χανίων: χθες - σήμερα - αύριο»****Σχολικό έτος 2003-2004**

Υπεύθυνοι καθηγητές: Καραναύτης Γεώργιος ΠΕ04, Μπονάτου Μαρία ΠΕ04,
 Βουρλώτας Δημήτριος ΠΕ11, Θάνου Ευτυχία ΠΕ08,
 Κατάκη Μαρία ΠΕ01, Αθηνά Λαμπροπούλου ΠΕ06,
 Κοράση Ευθυμία ΠΕ07

Αριθμός μαθητών: 49 μαθητές/τριες

Κριτήρια επιλογής του θέματος

Κρίθηκε αναγκαία η ένταξη του θέματος στις καινοτόμες δράσεις για τους παρακάτω λόγους:

- (α) Η εύκολη πρόσβαση των μαθητών του σχολείου μας στο παλιό λιμάνι των Χανίων,
- (β) Η αξιόλογη θέση του λιμανιού των Χανίων στη συνείδηση των κατοίκων,
- (γ) Επειδή το λιμάνι συμπυκνώνει την ιστορία της πόλης των Χανίων και
- (δ) Επειδή το λιμάνι συγκεντρώνει Έλληνες και ξένους τουρίστες, γεγονός που αποδεικνύει τον πολυπολιτιστικό του χαρακτήρα.

Σκοποί

- (α) Να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία του παλιού λιμανιού στο πέρασμα των αιώνων, από τους προϊστορικούς χρόνους ως τη σύγχρονη εποχή,
- (β) Να διαπιστώσουν τη σημερινή χρησιμότητα του λιμανιού,
- (γ) Να εντοπίσουν τα προβλήματα ρύπανσης, των αντιαισθητικών παρεμβάσεων και τις σύγχρονες και ιστορικές δραστηριότητες και συμπεριφορές που δεν εναρμονίζονται με το χώρο,
- (δ) Να συγκινηθούν οι μαθητές από την αισθητική των ιστορικών μνημείων και
- (ε) Να προτείνουν μελλοντικές παρεμβάσεις στη χρήση του λιμανιού.

Στόχοι

- (α) Η ευαισθητοποίηση των μαθητών για τη διατήρηση των ιστορικών χώρων,

- (β) Η σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν και το μέλλον του τόπου μας,
- (γ) Η αξιολόγηση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων στο σχολείο.

Δραστηριότητες

- (α) Ιστορική έρευνα με μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Χανίων και του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης. Επίσκεψη στο Βυζαντινό και στο Αρχαιολογικό μουσείο Χανίων.
- (β) Επίσκεψεις στα μνημεία και ιστορικά κτίρια της περιοχής, η φωτογράφιση των χώρων και ο σχεδιασμός του Φάρου και των Νεωρίων.
- (γ) Βυθομέτρηση και μακροσκοπική μελέτη του θαλασσινού νερού καθώς και μικροβιακή ανάλυσή του.
- (δ) Συνέντευξη των ψαράδων για τα είδη των ψαριών που υπάρχουν στο λιμάνι. Στοιχεία και πληροφορίες από το Τμήμα Περιβάλλοντος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων.
- (ε) Επίσκεψη στο Γραφείο Τουρισμού και ενημέρωση για την τουριστική κίνηση στο λιμάνι και την αξιοποίησή του με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

- (α) Να αποκτήσουν βιωματική σχέση με το λιμάνι και το χώρο που ζουν οι μαθητές.
- (β) Να ενεργοποιηθούν για λύσεις και προτάσεις που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής τους στο χώρο της πόλης.
- (γ) Να αναπτύξουν το πνεύμα ομαδικής συνεργασίας.
- (δ) Να αναπτύξουν συναισθηματική σχέση με το χώρο τους και να την ενισχύσουν με τη γνώση της ιστορίας του.

Βιβλιογραφία

1. Ανδριανάκης: «Η παλιά πόλη των Χανίων».
2. Κείμενα από το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης.
3. Κείμενα από το Κ.Α.Μ. Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου.
4. Η Κρήτη στις αρχές του αιώνα, έκδοση Φιλολογικού Συλλόγου Χανίων, ο Χρυσόστομος, Αθήνα, 1998.
5. Ζέϊναμπ Ρασίντ: «Η κατοχή της Κρήτης από τους Αιγυπτίους», Κάιρο 1965.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΩΡΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ

Τάξη: Διαταξικό

ΘΕΜΑ: «Ο τουρισμός στα Σφακιά»

Σχολικό έτος 2003-2004

Στην παρούσα εργασία συνεργάστηκαν οι μαθητές:

Α΄ Γυμνασίου:

Δεληγιαννάκης Στρατής

Κελαϊδής Γιώργος

Κουριδάκης Γιώργος

Μπραουδάκης Γιώργος

Παναγιωτάκης Μπάμπης

Περράκης Αριστοτέλης

Περράκης Στέλιος

Β΄ Γυμνασίου:

Κουκουναράκης Γιάννης

Κουκουνάρης Κωνσταντίνος

Μπολιώτη Αφροδίτη

Μπολιώτη Εύα

Τσαπάκη Ελευθερία

Τσαπάκης Μανούσος

Γ΄ Γυμνασίου:

Κουριδάκης Ιωσήφ

Μανουσέλης Γιάννης

Τσαπάκης Σταύρος

Τσιριντάνης Λευτέρης

*Της Σαμαριάς το πέρασμα και του Ομαλού τα μέρη
αυτά τα δύο όποιος δε δει την Κρήτη δεν την ξέρει.*

Η επαρχία Σφακίων, μια από τις μεγαλύτερες αλλά και πιο αραιοκατοικημένες επαρχίες της Κρήτης, βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του νησιού. Ανήκει στο νομό Χανίων και το κέντρο της, που είναι η Χώρα Σφακίων, απέχει από την πόλη των Χανίων 72 χιλιόμετρα.

Αποτελεί μια περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, την οποία αξίζει να επισκεφτεί κανείς. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν τον ήλιο και να δροσιστούν στα γαλάζια νερά των καθαρών ακτών του κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Εικόνα 1: Χάρτης του νομού Χανίων, όπου φαίνεται η γεωγραφική θέση της επαρχίας Σφακίων

Συγκοινωνία

Οι Έλληνες και ξένοι επισκέπτες, που έρχονται στα Σφακιά, τα επισκέπτονται είτε οδικώς (με λεωφορείο, αυτοκίνητο, ποδήλατο) είτε με καραβάκι, το οποίο εκτελεί καθημερινά δρομολόγια από την Παλαιόχωρα. Κατά τη διάρκεια της διαδρομής γίνονται στάσεις σε άλλες παραθαλάσσιες περιοχές, όπως είναι η Γαύδος, το Λουτρό, η Αγία Ρουμέλη, ο Φοίνικας κ.α. Στο λιμανάκι των Σφακίων υπάρχουν επίσης βάρκες-ταξί, που αναλαμβάνουν τη μεταφορά των επισκεπτών στα μέρη αυτά.

Εικόνα 2: Καραβάκι που μεταφέρει τους επισκέπτες στις γύρω παραθαλάσσιες περιοχές

Διαμονή

Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν διάφορα είδη καταλύματος, όπως ενοικιαζόμενα διαμερίσματα και δωμάτια ξενοδοχείων. Άλλα από αυτά έχουν πανοραμική θέα προς τη θάλασσα, ενώ άλλα βλέπουν προς τις απόκρημνες βουνοπλαγιές. Οι τιμές τους σε γενικές γραμμές είναι πολύ λογικές.

Εικόνα 3: α) Δωμάτιο, β) Κάτοψη ξενοδοχείου

Αξιοθέατα

Από τα πιο χαρακτηριστικά αξιοθέατα του τόπου είναι οι μικρές παραδοσιακές εκκλησίες, που απλώνονται σκορπισμένες σε όλη την περιοχή.

Εικόνα 4: Εκκλησία Αγία Ζώνη στο χωριό Βουβάς της επαρχίας Σφακίων

Περίφημο είναι το φρούριο του Φραγκοκάστελλου, που παρουσιάζει ιστορικό, αρχιτεκτονικό, καθώς και λαογραφικό ενδιαφέρον εξαιτίας του μύθου των Δροσουλιτών. Στη διάρκεια του καλοκαιριού, στο εσωτερικό του κάστρου λαμβάνουν χώρα πλήθος μουσικών και θεατρικών εκδηλώσεων.

Εικόνα 5: Το φρούριο στο Φραγκοκάστελλο

Εικόνα 6

Επίσης στην επαρχία Σφακίων μπορεί κανείς να θαυμάσει πολλά φαράγγια, όπως:

- Το φαράγγι της Σαμαριάς (*Εικόνα 6*), που αποτελεί εθνικό δρυμό, στον οποίο προφυλάσσονται σπάνια είδη γλωρίδας και πανίδας (κρικρι, γυπαετός). Είναι το μεγαλύτερο φαράγγι της Κρήτης και για να το διασχίσει κανείς χρειάζονται περίπου 6-8 ώρες.

- Το φαράγγι της Αράδαινας (*Εικόνα 7*), το οποίο καταλήγει στην παραλία Μάρμαρα. Χαρακτηριστική είναι η γέφυρα που ενώνει τον οικισμό της Αράδαινας με την υπόλοιπη επαρχία. Ο οικισμός αυτός ερημώθηκε ύστερα από μία βεντέτα. Μεγάλος αριθμός τουριστών επισκέπτεται τη γέφυρα για να απολαύσει τη μαγευτική θέα και να επιδοθεί στο επικίνδυνο σπορ bungee - jumping.

Εικόνα 7

Εικόνα 8

- Το φαράγγι της Ίμπρου (*Εικόνα 8*), το οποίο διασχίζουν κατά τους θερινούς μήνες εκατοντάδες επισκέπτες και καταλήγει στο χωριό Κομιτάδες.

Όμως, υπέροχες είναι και οι παραλίες των Σφακίων. Μερικές από αυτές είναι: οι Λάκκοι, η Ορθή Άμμος, το Κούτελο, η Φυλακή, το Αμμούδι, η Βρύση, ο Ίλιγγας, τα Γλυκά Νερά, το Λουτρό, ο Φοίνικας, τα Μάρμαρα, ο Άγιος Παύλος και η Αγία Ρουμέλη.

Εικόνα 9: (α, β) Παραλίες της επαρχίας Σφακίων

Ασχολίες - Δραστηριότητες

Οι κυριότερες από αυτές είναι το κολύμπι, τα θαλάσσια σπορ, το ψάρεμα, η ποδηλασία, η ορειβασία και το bungee - jumping.

Κουζίνα

Η σφακιανή κουζίνα αποτελεί μεγάλο δέλεαρ για τους Έλληνες και ξένους επισκέπτες. Υπάρχουν πάρα πολλά εστιατόρια και ταβέρνες (Εικόνα 10), που συνδυάζουν την παραδοσιακή κουζίνα με την εκπληκτική θέα προς τη θάλασσα. Ειδικότερα μπορεί κανείς να απολαύσει:

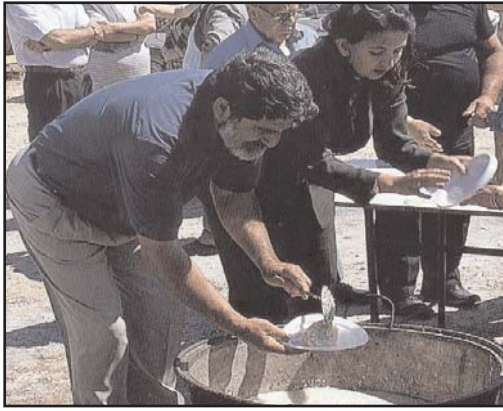

Εικόνα 10

Ορεκτικά: Τυροκεφτέδες, κρεατοκεφτέδες, σαγανάκι, χταπόδι στη σχάρα, ανθοκεφτέδες και σταμναγκάθι, που είναι αγριόχορτο των Λευκών Ορέων.

Λαχανικά: Λαχανοντολμάδες, γεμιστά στο φούρνο, αμπελοφάσουλα.

Κρέατα: Κοκκινιστό αρνί, λαγός σιφάδο, τσιγαριαστό, πιλάφι με κρέας, κοτόπουλο σκορδάτο, μπριζόλα, γουρουνόπουλο στο φούρνο, σουβλάκι στη σχάρα, σύγκλινα και πηκτή.

Εικόνα 11: Σφακιανό πιλάφι σε κρητικό γλέντι

Εικόνα 12: Πηκτή

Ψάρια: Βραστός αστακός, καραβίδα ή καβρομάνα, φρέσκα μπαρμπούνια τηγανιτά, φαγκρί, μπουκανάρα και σαργός στη σχάρα, χταπόδι στιφάδο, τουρνάς στο φούρνο, αθερίνα και φυσικά κακαβιά.

Άλλα: Σαλιγκάρια βραστά με κόκκινη σάλτσα.

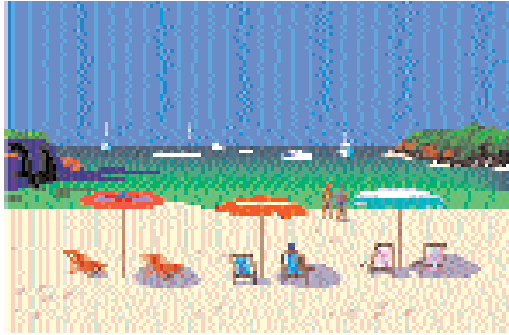
Ποτά: Κόκκινο κρασί και άσπρο, τοικουδιά.

Γλυκά: Μυζηθρόπιτα με μέλι, γαλακτομπούρεκο, καλτσούνια με μυζήθρα και ανθότυρο, μηλόπιτα, κέικ, γιαούρτι με μέλι και τη χαρακτηριστική σφακιανή πίτα.

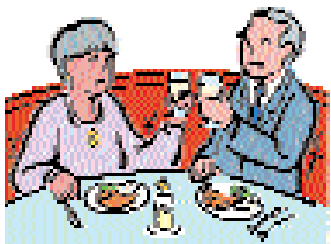
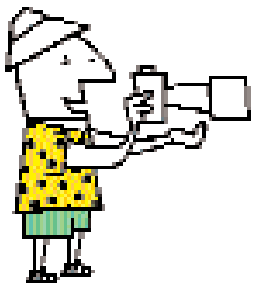
Επίλογος

Τα Σφακιά, παρά την τουριστική ανάπτυξη που γνωρίζουν, δεν έχουν χάσει το παραδοσιακό χρώμα και τη μοναδικότητά τους. Όταν τα επισκέπτεσαι, έχεις την εντύπωση πως ανοίγεις διάλογο με το παρελθόν. Το άγριο και αναλλοίωτο φυσικό τοπίο σου φέρνει στο νου τη λεβεντιά και το αδούλωτο πνεύμα των Σφακιανών αγωνιστών.

Οι πεντακάθαρες παραλίες μοιάζουν ανέγγιχτες από το χέρι του ανθρώπου, λες και ο χρόνος σταμάτησε γι' αυτές πολλά χρόνια πριν. Τα μνημεία του παρελθόντος στέκουν αγέρωχα, σιωπηλοί μάρτυρες της ιστορίας, που περιμένουν να σου μιλήσουν.....

Ο τουρισμός στα Σφακιά

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΩΡΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ

Τάξη: Διαταξικό

ΘΕΜΑ: «Ο παραδοσιακός οικισμός της Αράδαινας»

Σχολικό έτος 2003-2004

Υπεύθυνες καθηγήτριες:

Κολαμπά Ελένη, Κοινωνιολόγος
Κυριακάκη Δέσποινα, Φιλόλογος
Μαλανδράκη Ευτυχία, Φιλόλογος
Πάτα Πολυξένη, Φιλόλογος
Τζαγκαράκη Μαρία, Βιολόγος

Μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα

Αθητάκης Σήφης
Βοτζάκη Γεωργία
Βοτζάκης Σπύρος
Κοπασάκη Ιωάννα
Κοπασάκης Γιώργος
Κουρή Γεωργία
Κριαρά Μαρία
Λεδάκης Νίκος
Μανουσουδάκη Δέσποινα
Μανουσουδάκης Κώστας
Μπραουδάκη Νεκταρία
Περράκη Δέσποινα
Περράκη Σούλα
Περράκης Γιώργος
Χομπιτάκης Ανδρέας

Κριτήρια επιλογής του θέματος

- Η βιωματική σχέση με τον παραδοσιακό οικισμό της Αράδαινας λόγω της γειννιάσης του με τον τόπο ζωής των μαθητών.
- Το εντυπωσιακό φυσικό περιβάλλον, στο οποίο εντάσσεται ο οικισμός, το οποίο περιλαμβάνει το ομώνυμο φαράγγι και την ομώνυμη γέφυρα.
- Το συνεχώς αυξανόμενο τουριστικό ενδιαφέρον για την περιοχή καθώς και οι αναπτυξιακές προσπάθειες που γίνονται από την κρατική πλευρά.

Σκοποί

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία, το φυσικό περιβάλλον και τον τρόπο ζωής μιας κοινότητας της περιοχής, που πια έχει εγκαταλειφθεί.
- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι η κατανόηση μιας κοινωνίας προϋποθέτει μελέτη όλων των πτυχών της μέσα στη διάρκεια του χρόνου.

Στόχοι

- Να εθιστούν οι μαθητές στην παρατήρηση, την έρευνα, την ομαδική εργασία και ενεργητικού τύπου δραστηριότητες.
- Να κινητοποιήσουν την ερευνητική και συνθετική τους ικανότητα μέσα από το συνδυασμό παρατήρησης, συλλογής υλικού και σύνθεσής του.
- Να ευαισθητοποιηθούν ως προς την παράδοση και τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν, την εύρεση λύσεων καθώς και να επανεκτιμήσουν τις δυνατότητες που υπάρχουν για ανάπτυξη και αξιοποίηση του τόπου.
- Να έλθουν σε επαφή με ζητήματα του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και της ιστορίας της περιοχής μέσα από διαθεματική προσέγγιση του θέματος.

Μεθοδολογία

- Προσδιορισμός της έννοιας του θέματος, ορισμός χρονοδιαγράμματος.
- Διαχωρισμός του θέματος σε παραμέτρους, ώστε να υπηρετείται η διαθεματικότητα (χωροταξία, ιστορικό πλαίσιο, το χωριό στο παρελθόν και σήμερα, επαγγελματικές ενασχολήσεις, ανάπτυξη - προοπτικές στη σύγχρονη εποχή).
- Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες και ενασχόληση με τις επιμέρους παραμέτρους του θέματος.
- Άντληση πληροφοριών για το θέμα (βιβλιογραφία, εποπτικό υλικό, συνεντεύξεις, έρευνα internet κ.α.).
- Επεξεργασία των δεδομένων - σύνθεση.

Δραστηριότητες

- Επιτόπια επίσκεψη, παρατήρηση, έρευνα
- Λήψη φωτογραφιών
- Κατάρτιση ερωματολογίων
- Συνεντεύξεις από τους κατοίκους της περιοχής
- Βιβλιογραφική έρευνα

Αναμενόμενα αποτελέσματα

- Να ενδυναμωθεί η βιωματική σχέση των μαθητών με τον τόπο τους.
- Να εκτιμήσουν την αξία της ομαδικής δουλειάς και της συνεργασίας.
- Να αποκτήσουν αυτενέργεια και να ενθαρρυνθούν στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών.

Βιβλιογραφία

1. Βασιλάκης, Α. Θ, Οι 147 Πόλεις της Αρχαίας Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης 2000.
2. Κελαϊδής, Π., Αρχαίες Πόλεις στα Σφακιά, Αθήνα 1982.
3. Η γέφυρα Βαρδινογιάννη στα Σφακιά, Έκδοση της Ενώσεως Σφακιανών της Αθήνας, Αθήνα 1987.
4. Λασιθιωτάκης, Κ., Σφακιανά σπίτια, Ανάτυπο από τα Κρητικά Χρονικά (Τόμος Ια'), Ηράκλειο Κρήτης 1958.
5. Pashley, R., Ταξίδια στην Κρήτη, τόμοι Α και Β, Μετάφραση - Επιμέλεια Δάφνη Γ. Γόντικα, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, 1994.
6. Φραγκούλη - Ασίνη, Γ., Επαρχία Σφακίων, Αθήνα 1997.

Τοποθεσία του χωριού Αράδαινα - Το ομώνυμο φαράγγι

Το χωριό Αράδαινα ανήκει στην κοινότητα Αγίου Ιωάννου Σφακίων.

Πρόκειται για μία από τις αρχαίες πόλεις των Σφακίων, που η ιστορία της ξεκινάει ήδη από την ελληνιστική περίοδο.

Κάποτε παρουσίαζε μεγάλη ακμή και είχε πολλούς κατοίκους.

Σήμερα σώζονται σ' αυτήν ερείπια της αρχαίας πόλης και ελάχιστα σπίτια, τα οποία κατοικούνται από εξίσου ελάχιστους κατοίκους.

Πιο συγκεκριμένα, το χωριό Αράδαινα απέχει 19 χλμ. από τη Χώρα Σφακίων στο δρόμο Σφακιά-Ανώπολη - Άγιος Ιωάννης.

Βρίσκεται στη δυτική πλευρά του ομώνυμου φαραγγιού, στην επαρχία Σφακίων, που χωρίζει το οροπέδιο της Αράδαινας από το οροπέδιο της Ανώπολης, ανατολικά της Αγίας Ρούμελης και κοντά στον Άγιο Ιωάννη.

Το φαράγγι της Αράδαινας είναι μικρότερο από αυτό της Σαμαριάς, αλλά εξίσου εντυπωσιακό με τους ψηλούς κάθετους βράχους και τα στενά περάσματα.

Η πεζοπορία ξεκινά από το Λουτρό.

Σε μία ώρα περίπου φτάνουμε στα Μάρμαρα και από εκεί, έπειτα από τρεις ώρες, στο χωριό της Αράδαινας.

Σε ένα σημείο του φαραγγιού θα διασχίσουμε μια ψηλή ξύλινη γέφυρα.

Συναντάμε πολλά διαφορετικά είδη φυτών, αρκετά ενδημικά της περιοχής, όπως ο δίκταμος και ο έβενος, φρύγανα, θυμάρι, ενώ από πουλιά απαντούν γυπαετός, όρνιο, σπιζαετός, χρυσαετός και πολλά μικροπούλια.

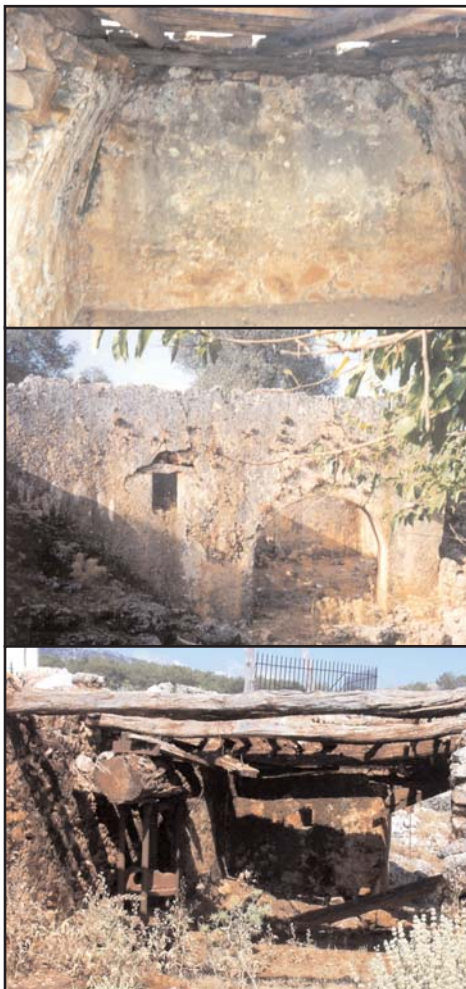
Λίγα ιστορικά για την περιοχή

Ο Στέφανος Βυζάντιος κάνει σύγχυση και συνταυτίζει την Αράδαινα με την Ανώπολη. Τα ερείπια της αρχαίας πόλης Αραδὴν ή Ηραδὴν σώζονται στη θέση Πασσόπετρα, κοντά στο σημερινό χωριό Αράδαινα, που διασώζει το όνομα. Ήταν αυτόνομη πόλη, αφού αναφέρεται ανάμεσα στις 30 κρητικές πόλεις, που υπόγραψαν τη συνθήκη συμμαχίας με τον Ευμένη Β΄ της Περγάμου το 183 π.Χ. Η αρχαία νεκρόπολη είναι στη θέση Ξενοτάφι. Λιμάνι της Αράδαινας ήταν ο Φοϊνίξ. Πιστεύεται πώς ιδρύθηκε από Φοινίκες αποίκους και συνδέουν το όνομά της με τη φοινικική λέξη *Agwad*, που σημαίνει καταφύγιο και ομώνυμη πόλη υπήρχε στη Φοινίκη. Η Αράδαινα μέχρι τους τελευταίους αιώνες της Ενετοκρατίας και τον πρώτο της Τουρκοκρατίας ευημερούσε, γιατί οι κάτοικοί της είχαν επιδοθεί στη ναυτιλία και το εμπόριο. Κατά την επανάσταση του Δασκαλογιάννη εναντίον των Τούρκων, καταστράφηκε ολοκληρωτικά, ξανακατοικήθηκε και στη συνέχεια ερήμωσε λόγω μιας βεντέτας ανάμεσα σε δύο οικογένειες.

Ο πληθυσμός και οι ασχολίες του

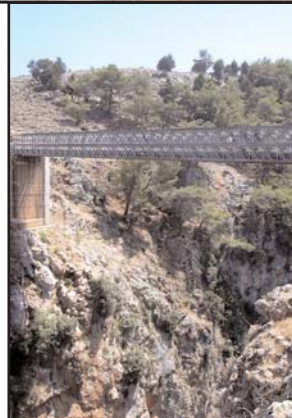
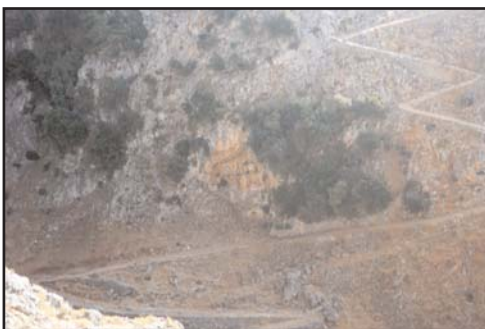
Παλαιότερα λέγεται από τους ντόπιους ότι ζούσαν εκεί 700 περίπου άτομα. Μάλιστα, αναφέρεται ότι στην Αράδαινα υπήρχε ένα σχολείο, το οποίο είχε 2 δασκάλους και περίπου 30 παιδιά. Λόγω της βεντέτας που αναφέρθηκε παραπάνω, το δημοτικό αυτό έκλεισε. Σήμερα δε λειτουργεί εκεί κανένα σχολείο και δεν κατοικούν καθόλου παιδιά.

Επίσης, σήμερα υπάρχουν εκεί ελάχιστα σπίτια, κατάλοιπα ενός παλαιότερου οικισμού ή σπίτια αναπαλαιωμένα και κατοικούνται από 5 - 6 κατοίκους. Αυτοί ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Στα σπίτια που σώζονται ακόμα συναντάμε πέτρινα πατητήρια, γεγονός που δείχνει ότι ίσως παλιότερα εκεί υπήρχαν αμπέλια και ότι οι κάτοικοι ασχολούνταν με την παραγωγή κρασιού. Σήμερα υπάρχουν πολύ λίγα αμπέλια και πάρα πολλές ελιές. Επίσης, οι κάτοικοι έφτιαχναν τα λέρια (κουδούνια) των προβάτων μόνοι τους παίρνοντας την προβιά του προβάτου, για να φτιάξουν το λουρί του λεριού.

Η γέφυρα Βαρδινογιάννη

Το χωριό δεν έχει αξιοποιηθεί τουριστικά παρά το γεγονός ότι πολλοί τουρίστες το επισκέπτονται για να απολαύσουν την φυσική ομορφιά, το φαράγγι και την γέφυρα Βαρδινογιάννη. Σύμφωνα με μαρτυρίες των νεότερων ντόπιων η γέφυρα κατασκευάστηκε τα τελευταία χρόνια. Μπορούμε όμως να φανταστούμε, πόσο δύσκολο ήταν για τους μεγαλύτερους να περάσουν απ' την μία πλευρά στην άλλη. Η πρόσβαση γινόταν από ένα μονοπάτι, αλλά αυτό ήταν εξαιρετικά δύσκολο και επικίνδυνο. Πιο συγκεκριμένα, το χωριό Αράδαινα και γενικότερα η κοινότητα Αγίου Ιωάννη ήταν ξεκομμένη από την υπόλοιπη επαρχία. Το φαράγγι της Αράδαινας περιλαμβάνει χώρισμα βαθύ και απότομο, στον πυθμένα του οποίου έπρεπε οι κάτοικοι να φτάσουν και να περάσουν στο επόμενο χωριό για να βρουν αυτοκίνητο. Χρειαζόταν ώρες ολόκληρες επίπονης και επικίνδυνης διαδρομής από δύσβατο μονοπάτι. Έτσι υπήρχαν αντικειμενικές δυσκολίες στη διαβίωση των κατοίκων: η μεταφορά των ασθενών ήταν δύσκολη, τα προϊόντα της περιοχής δεν μπορούσαν να φορτωθούν σε αυτοκίνητα, ακόμα και η ηλεκτροδότηση ήταν δύσκολη. Αν λοιπόν δε χτιζόταν η γέφυρα, μια ορεινή περιοχή πλούσια σε κτηνοτροφικά και δασικά προϊόντα θα έσβηνε, αφού οι κάτοικοι ήταν αναγκασμένοι να εγκαταλείπουν σιγά-σιγά την περιοχή. Αυτή η δυσάρεστη εξέλιξη απετράπη, με το χτίσιμο της γέφυρας με δωρεά της οικογένειας Βαρδινογιάννη. Η γέφυρα εγκαινιάστηκε στις 28 Δεκέμβρη του 1986.

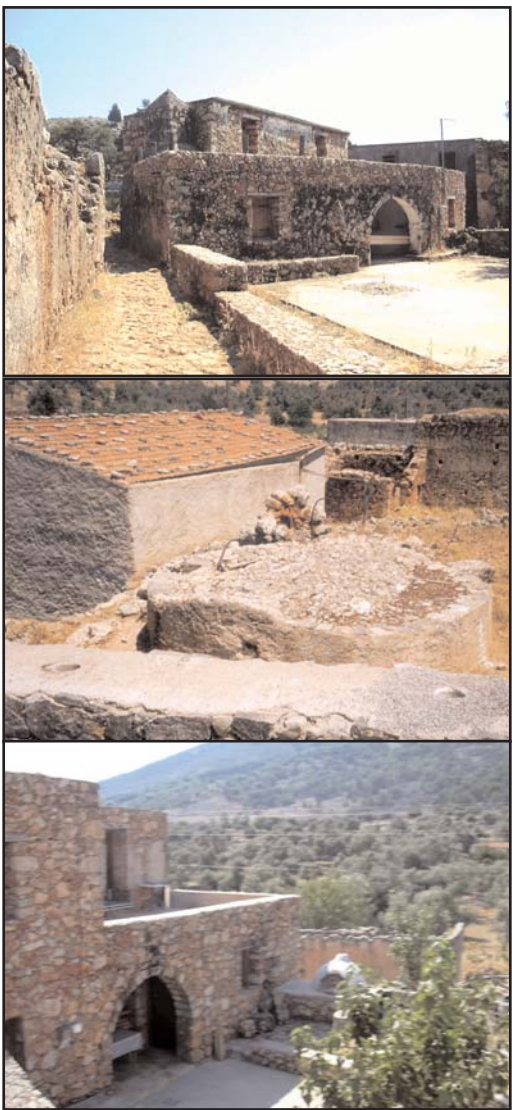
Η αρχιτεκτονική των σπιτιών

Στην Αράδαινα σώζονται σπίτια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής καθώς και ερείπια από παλιότερα σπίτια που τώρα είναι μισογκρεμισμένα. Κυρίως τα σπίτια αυτά είναι μικρά, μονώροφα ή διώροφα τα περισσότερα, με πέτρινες καμάρες, παράθυρα τετράγωνα και μικρά και σε όλα υπάρχει αυλή με καμάρα και τοιχίο γύρω γύρω. Στις αυλές μερικών από αυ-

τά σώζονται και κάποιοι ξυλόφουρνοι. Ο τύπος αυτός του σπιτιού επικρατεί στο χωριό Καλλικράτης των Σφακίων και απαντά και σε πολλά άλλα χωριά των Σφακίων εκτός της Χώρας. Είναι το σπίτι με την καμάρα, το λεγόμενο καμαρόσπιτο. Με την παρεμβολή της καμάρας γίνεται ένας διαχωρισμός του χώρου σε μικρότερους και εξασφαλίζεται μεγαλύτερη λειτουργικότητα. Υπάρχει ένας μεγάλος χώρος, η σάλα. Δεξιά και αριστερά σχηματίζονται τέσσερις κόγχες, τα καντούνια ή κουλτούκια. Από τα δύο ανατολικά καντούνια το ένα χρησιμεύει για κουζίνα, όπου βρίσκεται το τζάκι και ο φούρνος, η καμινάδα. Για τα ζώα προοριζόταν το βορειοδυτικό καντούνι, που είχε σοφά και αποθήκευαν το σανό. Τα άλλα δύο καντούνια έχουν το σοφά τους, που προορίζεται για τον ύπνο (κοιμητέ). Σ' ένα από τα δύο, το πιο μικρό (βορειοανατολικό), βρισκόταν άλλοτε το πατητήρι που το χρησιμοποιούσαν την εποχή του τρυγητού και ύστερα τον άλλο χρόνο το σκέπαζαν με σανίδες και το έκαναν και αυτό μέρος για κοιμητέ.

Η οροφή στηρίζεται με δοκάρια από πρίνο ή λιοπρίνι, ξύλα ανεπεξέργαστα που τοποθετούνται με κάποια κλίση, για να φεύγει το νερό πιο εύκολα.

Τα υλικά που χρησιμοποιούνταν είναι ξύλο, πέτρα, χώμα. Οι τοίχοι των σπιτιών είναι από αργολιθοδομή, χωματόλασπη και καμιά φορά την εμπλουτίζουν με λίγο ασβέστη. Εσωτερικά περνούσαν τους τοίχους με δύο χέρια σοβά. Τα ίδια υλικά και μάλιστα τμήματα από τα παλιότερα σπίτια, όπως καμάρες, χρησιμοποιούνται όπως είναι για τη δημιουργία καινούριων σπιτιών. Τα σπίτια στο συγκεκριμένο οικισμό αποφεύγουν επίσης την κατασκευή επίκρινων τοίχων με γειτονικά κτίσματα, θέλοντας έτσι να διατηρήσουν την αυτοτέλειά τους. Άλλωστε, η διαβίωση σε απομονωμένες περιοχές οδηγεί τους ανθρώπους να κλείνονται στον εαυτό τους και έτσι και η κατοικία τους να φανερώνει αυτή τη διάθεση.

Σήμερα μερικά από τα σπίτια της Αράδαινας έχουν αναπαλαιωθεί με το πρόγραμμα Leader. Πρόκειται για ευρωπαϊκό πρόγραμμα, σύμφωνα με το οποίο όποιος αναπαλαιώνει το σπίτι του με παραδοσιακά υλικά παίρνει κάποια επιδότηση και μπορεί στη συνέχεια να το αξιοποιήσει τουριστικά.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΩΡΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ

ΘΕΜΑ: «Φραγκοκάστελο»

Σχολικό έτος 2003-2004

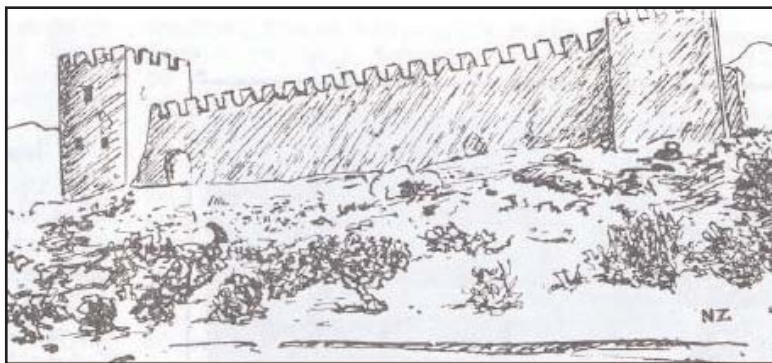
ΙΔΡΥΣΗ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΕΣ

Το κτίσιμο του φρουρίου είχαν ζητήσει οι Ενετοί Φεουδάρχες των Χανίων το 1340 από τις Βενετικές Αρχές, με στόχο την προστασία από τους Κουρσάρους αλλά και τον έλεγχο της περιοχής. Η Βενετία άρχισε να το κτίζει μόλις το 1371, αλλά ελλείπει χρημάτων, ποτέ δε φρόντισε να το εξοπλίσει πλήρως. Μάλιστα, οι Ενετοί επέλεξαν να το οικοδομήσουν δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Νικήτα, γιατί εκεί κοντά βρίσκονταν τα ερείπια της αρχαίας πόλης, που χρησιμοποίησαν ως οικοδομικό υλικό.

Όπως ήταν φυσικό, η απόφαση κατασκευής του φρουρίου δεν έβρισκε σύμφωνους τους Σφακιανούς, οι οποίοι αντέδρασαν. Με επικεφαλής τους έξι αδερφούς Πατσούς, προσπαθούσαν να εμποδίσουν την ολοκλήρωση του έργου. Όπως λέγεται, κάθε βράδυ γκρέμιζαν ό,τι χτιζόταν κατά τη διάρκεια της ημέρας. Τελικά, οι αδερφοί Πατσοί συνελήφθησαν μετά από προδοσία και κρεμάστηκαν.

Το φρούριο κατά τη διάρκεια της ύπαρξής του δέχτηκε πολλές επεμβάσεις και επισκευές, εξαιτίας της φθοράς του χρόνου αλλά και των επιδρομών. Το 1593 το επισκέυασε ο Γενικός Προβλεπτής Nicolo Dona. Αργότερα εγκαταλείφτηκε και οι προβλέπτες των Σφακιών αφαίρεσαν ακόμη και τα δοκάρια των πύργων. Τις παραμονές της Τούρκικης επίθεσης επισκευάστηκε και στη διάρκεια του πολέμου το υπερασπίστηκαν γενναία οι Παπαδόπουλοι μέχρι της καταστροφής.

Πολλές επίσης είναι και οι σύγχρονες επισκευές του φρουρίου. Στερεωτικές επεμβάσεις και εργασίες αποκατάστασης έχουν πραγματοποιηθεί από την 13η Εφορία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Το κάστρο έχει σχήμα ορθογώνιο με ένα τετράγωνο πύργο στην κάθε γωνία. Ο κάθε πύργος υψώνεται τέσσερα μέτρα πάνω από το τείχος, εκτός από έναν πύργο, το νοτιοδυτικό, που είναι μεγαλύτερος από τους άλλους τρεις. Ο κάθε πύργος και τοίχος έχει οδοντωτές πολεμίστρες.

Το φρούριο έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτό της Ιεράπετρας. Πάνω από την πύλη υπάρχει ανάγλυφο το σύμβολο της Γαληνότατης Δημοκρατίας, ο λέοντας του Αγ. Μάρκου και στέμματα Ενετών αξιωματούχων, το στέμμα του Quirini και δεξιά του το Dolfin.

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ - ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ

Το Φραγκοκάστελο βρίσκεται στη νότια ακτή της Κρήτης. Συγκεκριμένα, είναι χτισμένο σε απόσταση 50 μέτρων από τη νοτιοανατολική παραλία των Σφακίων, κοντά στο χωριό «Καψοδάσος». Γειτονικά του είναι ένα ακρωτήριο και δύο όρμοι. Ο ένας είναι φερόνυμος του φρουρίου και προστατεύεται από έναν ύφαλο, που λέγεται «Κάτω νησί». Ο άλλος λέγεται «Αγία Μαρίνα».

ΝΑΟΙ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Στην περιοχή που βρίσκεται το κάστρο υπάρχουν παλαιοί ναοί. Συγκεκριμένα, εκεί βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου-Νικήτα, η οποία είχε αξιόλογες τοιχογραφίες, που δυστυχώς σήμερα δεν σώζονται. Κάτω από το φρούριο υπάρχει ο ναός του Αγίου Μάρκου και ανατολικά η παλαιά μονή Αγίου Χαραλάμπους. Τέλος, στην ίδια περιοχή βρίσκεται και ναός της Παναγίας.

Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΟΚΑΣΤΕΛΟΥ

Παλαιότερα το κάστρο ονομαζόταν φρούριο του Αγίου Νικήτα, καθώς στην ίδια περιοχή βρισκόταν η εκκλησία του Αγίου Νικήτα. Οι Σφακιανοί όμως, που το έβλεπαν σαν ξένο, του άλλαξαν ονομασία. Το βάφτισαν Καστέλι των Φράγκων (των Καθολικών), Φραγκοκάστελο. Τελικά, η ονομασία αυτή επικράτησε. Ακόμη και οι Βενετοί την αποδέχτηκαν και την μετέτρεψαν σε Gastel Franco, δηλαδή ελεύθερο και τολμηρό φρούριο.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Σύμφωνα με την ιστορία, στις αρχές του Μάη, ο Ηπειρώτης Χατζή- Μιχάλης Νταλιάνης έφτασε στην Κρήτη με 600 άντρες, για να ενισχύσει τους Σφακιανούς που αντιστέκονταν στον τουρκικό ζυγό. Πρώτα, θέλησε να κτυπήσει τους Τούρκους στο Ρέθυμνο, πριν κάνουν οι άντρες του Μουσταφά συμμαχία με τον Οσμάν Πασά. Η επίθεση πέτυχε και οι Κρητικοί κέρδισαν ζώα και αιχμαλώτους. Αργότερα, επέστρεψε στο Φραγκοκάστελο. Τον καιρό εκείνο, επικεφαλής του Τούρκων ήταν ο Αιγύπτιος Μουσταφά Πασάς, που είχε πολιορκήσει το Αρκαδι το '66. Έμπειροι Σφακιανοί του πρότειναν να κάνει μάχη με τον άγριο Μουσταφά Πασά στο βουνό, που δέσποζε στα βόρεια του Φρουρίου. Όμως αυτός μάζεψε το στρατό στο φρούριο, σίγουρος για τη νίκη. Εκτός από τους δικούς του άντρες, είχε ενίσχυση 70 ανδρών από το Στρατή Δελιγιαννάκη. Η μάχη ξεκίνησε στις 17 Μαΐου. Ο Χατζή - Μιχάλης Νταλιάνης ηττήθηκε από τους Τούρκους, με 338 νεκρούς. Βέβαια, οι Τούρκοι έχασαν 800 πολεμιστές. Ο ίδιος ο Νταλιάνης έπεσε νεκρός. Καθώς έμπαινε στο φρούριο καβάλα στο άσπρο αλόγο του, τον σκότωσαν οι Τούρκοι, που τον αναγνώρισαν. Έτσι πλήρωσε τον κόψιο εγωισμό και την απερισκεψία του, αφού δεν άκουσε τους Σφακιανούς και έκανε τη μάχη στο βουνό αντί για τη θάλασσα. Βέβαια, μερικές μέρες αργότερα οι στρατιώτες πήραν εκδίκηση: επιτέθηκαν στους Τούρκους από τις θέσεις Κόρακα και Κακοσκάλι, μαζεύοντας ένα σωρό λάφυρα. Ο Μουσταφάς κατέφυγε στο Ρέθυμνο. Έτσι, το φρούριο ποτίστηκε με άφθονο αίμα από τους αγωνιστές της Κρητικής ελευθερίας.

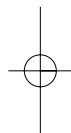
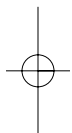
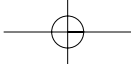
ΘΥΛΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Το Φραγκοκάστελο συνδέεται με πλούσιους θρύλους και παραδόσεις. Ο πλέον γνωστός θρύλος είναι ο σχετικός με τους Δροσουλίτες. Το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Μαΐου, λίγα λεπτά πριν από την Ανατολή του ήλιου, που η πρωινή δροσιά και η ομίχλη δεν έχουν ακόμα διαλυθεί, παρουσιάζεται πάνω από το Φραγκοκάστελο ένα περίεργο φαινόμενο. Μία στρατιά ολόκληρη από ανθρώπινες σκιές με αστραφτερές πανοπλίες (στρατιωτών, πεζών και ιππέων) φαίνεται να προελαύνουν προς την θάλασ-

σα. Σύμφωνα με το θρύλο, δεν είναι άλλοι από τους πολεμιστές του Χατζημιχάλη Νταλιάνη, οι οποίοι στις 17 Μαΐου έπεσαν στο πεδίο της μάχης, αγωνιζόμενοι εναντίον των Τούρκων του Μουσταφά Πασά. Τους σκιάδεις αυτούς μαχητές ο λαός τους ονομάζει «Δροσουλίτες», γιατί εμφανίζονται μόνο με τη δροσιά της αυγής, ενώ εξαφανίζονται μόλις προβάλλουν οι πρώτες ακτίνες του ήλιου. Χαρακτηριστικό είναι και το παρακάτω τραγούδι που έχουν βγάλει οι ντόπιοι:

*«...Μ' ακόμη και το σήμερα, στις δεκαφτά του Μάη
ούλο τ' ασκέρι φαίνεται με τον Χατζημιχάλη.
Και πολεμούν στα σύννεφα κι ακούγοντ' οι μπουρμπάδες.
Φωνές και αλογοπεταλιές στου Καστελλιού τσι μπάντες.
Ούλ' οι γιαλαφρόστρατοι, θωρούν τσι και τρομάζουν,
μα κείνοι -Θεός σχωρέσει των- κανένα δεν πειράζουν...
Άραγες κι είντα θέλουσι κι είντα μασέ θυμίζουν;
Αυτούς που σφάχτηκαν εκεία και τα βουνά ραΐζουν...»*

Κοντά στο Φρούριο του Φραγκοκάστελου υπάρχει μια μικρή εκκλησία του Αγίου Νικήτα. Εκεί κάθε χρόνο γινόταν μεγάλο πανηγύρι. Οι Σφακιανοί χόρευαν και επιδείκνυαν τις πολεμικές και αθλητικές ικανότητές τους. Όταν αποφασίστηκε η ανοικοδόμηση του κάστρου υπήρχαν αντιδράσεις από τους ντόπιους κατοίκους. Συγκεκριμένα, οι έξι αδερφοί Πατσοί κατέστρεφαν τις νύχτες ό,τι κτιζόταν κατά τη διάρκεια της ημέρας. Τελικά όμως πιάστηκαν μετά από προδοσία. Κρεμάστηκαν τέσσερις στους γωνιακούς πύργους και δύο στην κεντρική πύλη.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

**ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ 75% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ 25% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ**

